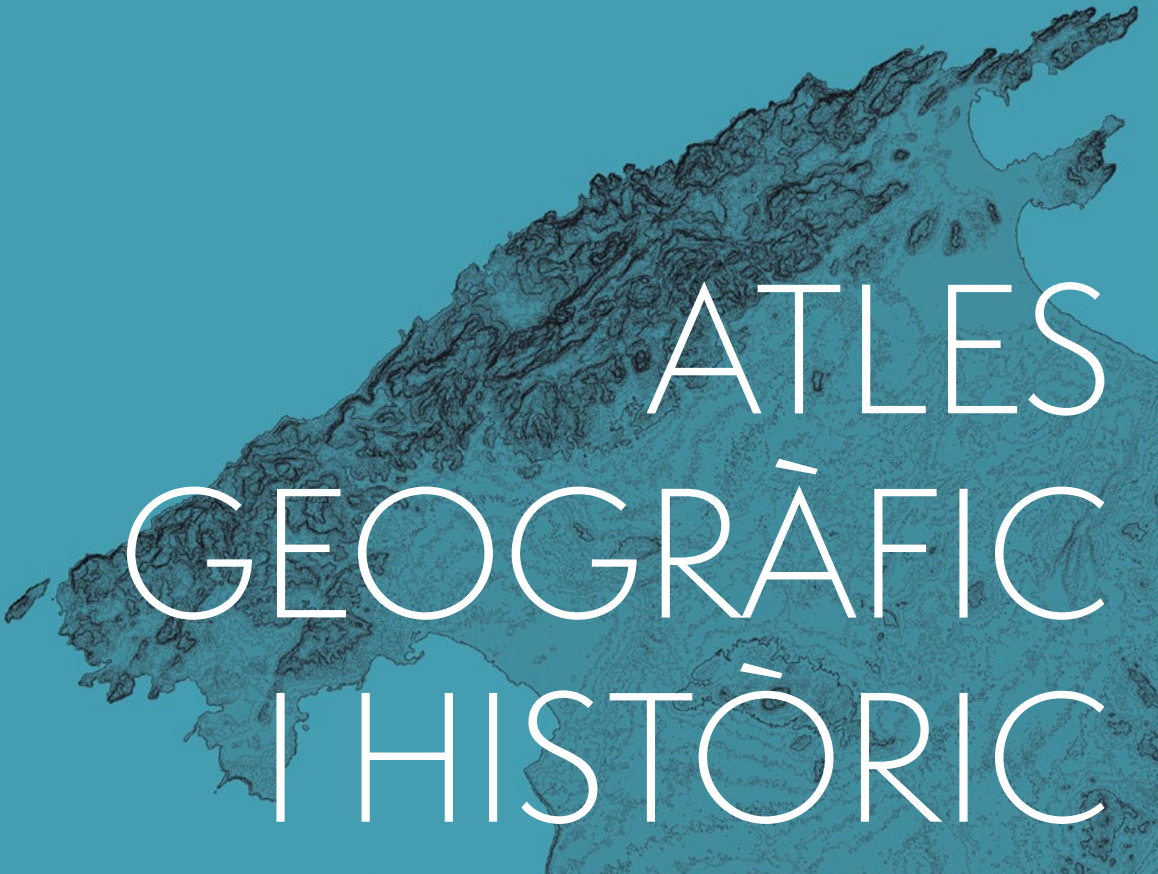
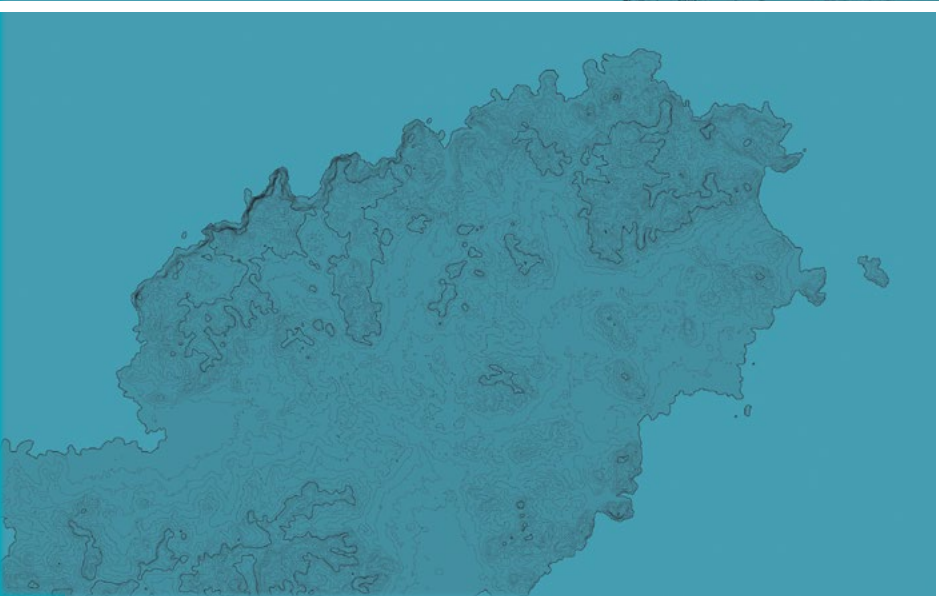
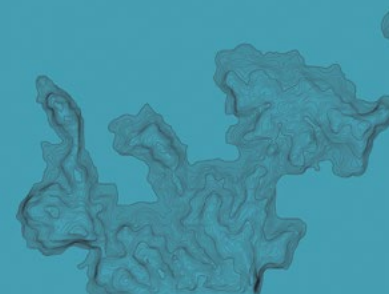

A topographic map of the island of Mallorca, showing its rugged terrain with numerous contour lines and peaks. The map is rendered in a dark teal color against a lighter teal background.

ATLES GEOGRÀFIC I HISTÒRIC

DE LES
ILLES
BALEARS

**ATLES
GEOGRÀFIC
I HISTÒRIC
DE LES ILLES
BALEARS**

© D'aquesta edició:

G CONSELLERIA
O PRESIDÈNCIA,
I FUNCIO PÚBLICA
B I IGUALTAT
/ INSTITUT ESTUDIS
AUTONÒMICS

Col·labora:

G CONSELLERIA
O EDUCACIÓ
I I FORMACIÓ
B PROFESSIONAL
/

© **Autors:**

De la presentació: Francina Armengol i Socias

Dels textos i de la concepció didàctica de l'obra: Cels Calviño Andreu i Pau Bibiloni Jaume

Assessorament tècnic i informàtic:

Amador Calafat Albertí

Fotografies:

Arxiu de la Presidència del Govern de les Illes Balears, Arxiu del Parlament de les Illes Balears, Arxiu del Parc Nacional de Cabrera, Consell Insular de Formentera, Pau Bibiloni Jaume, Amador Calafat Albertí, Cels Calviño Andreu, iStock i Alamy

© **Il·lustracions:**

Llorenç Garrit

© **Cartografia:**

Maurici Ruiz Pérez i Joan Bauzá Llinàs (Servei de Sistemes d'Informació Geogràfica i Teledetecció de la UIB)

Fonts utilitzades per elaborar la cartografia:

ArcGis World Continents, Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008, Conselleria de Medi Ambient i Territori, EEA: Agència Europea de Medi Ambient, EMODnet: Xarxa Europea de Dades i Observació Marina, EUMETSAT: Organització Europea per a l'Explotació de Satèl·lits Meteorològics, EUROSTAT: Oficina Estadística de la Unió Europea, GEE: Google Earth Engine, IBESTAT: Institut d'Estadística de les Illes Balears, IFN: Inventario Forestal Nacional, IGN: Instituto Geográfico Nacional, INE: Instituto Nacional de Estadística, MITECO: Ministerio para la Transición Ecológica y el Reto Demográfico, PNOA: Plan Nacional de Ortofotografía Aérea, Sede Electrónica del Catastro, SITIBSA: Servei d'Informació Territorial de les Illes Balears, SRTM: Shuttle Radar Topography Mission, USGS: Servei Geològic dels Estats Units

Assessorament lingüístic:

Àngels Álvarez

Disseny i maquetació:

Carles Fargas amb la col·laboració de Gerard Casadevall

Impressió:

Planisi Gràfic

Agraïments:

Miquel Sbert i Garau, Antoni Garau Vadell, Maria Francesca López Cortès, Damià Prohens (GOIB), Maria de Gràcia Salvà, IBESTAT

Primera edició: març 2008

Segona edició actualitzada: març 2023

ISBN: 978-84-95904-51-5

Dipòsit legal: PM 00047-2023

UN ATLES PER CONÈIXER UNA TERRA I UNA GENT

Hi ha uns versos d'aquella cançó, «Ara fa vint anys que tinc vint anys», que em semblen molt escaients a l'hora de commemorar els primers quaranta anys de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears: «Vull cantar a les pedres, la terra, l'aigua, / el blat i el camí que vaig trepitjant».

Perquè l'Estatut és una norma que declara que les Illes Balears són una comunitat de persones lliures i per a persones lliures, configurada com una societat integradora, amb la llengua catalana i la nostra cultura i tradicions com a elements identificadors, amb la insularitat com a tret distintiu que ha de ser protegit, i tot això amb la finalitat d'avançar cap a una societat moderna, cada dia més cohesionada socialment, més pacífica, més justa i desenvolupada de manera sostenible, amb un territori fràgil que ha de ser salvaguardat. Valors, aquests, que l'Estatut emmarca en la igualtat de drets de la ciutadania, especialment entre homes i dones. L'Estatut, que va néixer aquell ja llunyà 1983, i que, gradualment, s'ha adaptat als nous temps, és un cant democràtic a la terra, a la llengua i a la cultura, però principalment a les persones. Vet aquí la gran importància de celebrar-ne l'aniversari.

I quina millor festa podem fer a l'Estatut que fomentar el coneixement entre els més joves del que representa la realitat geogràfica i històrica de les Illes Balears? No podem estimar el que no coneixem, i el coneixement suposa una tasca d'actualització contínua: el món canvia, les persones canviem, les societats progressen, avancen (en algun cas, lamentablement, sofreixen alentiments o sotrac), els paisatges es modifiquen, l'economia evoluciona, els costums varien..., però també hi ha

aspectes que romanen intactes, inalterables i que constitueixen les arrels o les bases comunitàries. Són aspectes la memòria dels quals hem de servir, perquè ens expliquen d'on venim, ens ajuden a entendre el present i ens serveixen per imaginar el futur, un futur que sempre volem millor.

És en aquest sentit que em plau especialment escriure unes paraules com a capçalera de l'*Atles geogràfic i històric de les Illes Balears*, que continua i actualitza la tasca del que s'edità amb motiu dels vint-i-cinc anys de l'Estatut d'autonomia. És un treball, aquest, realitzat per mestres de prestigi reconegut i en el qual han col·laborat la UIB, a través del Servei de Sistemes d'Informació Geogràfica i Teledetecció, i especialistes en disseny; tots sota els auspicis de l'Institut d'Estudis Autònoms. Aquest *Atles* serà, sens dubte, de gran utilitat, i se'n podran beneficiar, en primer lloc, l'alumnat de l'educació primària balear, però també el d'altres etapes educatives, a més de totes les persones interessades de l'àmbit de l'educació informal i la ciutadania en general.

La proposta, la realitat, de l'*Atles geogràfic i històric de les Illes Balears* que tenim a les mans en format clàssic de llibre, d'un llibre ben atractiu, i que és accessible digitalment, té la pretensió de ser un instrument més a l'abast de la ciutadania per estimular, per la via del coneixement, el sentiment de reconèixer-se part d'una comunitat, les Illes Balears, amb uns trets específics ben diferenciats, amb una llengua i una cultura pròpies, amb una història rica i un territori molt particular, però amb uns lligams amb altres territoris i societats en contextos amplis, sense cap mena d'aïllament en relació amb la resta de l'Estat, d'Europa o del món. No oblidem, tampoc, que som una societat que rep

milions de visitants d'arreu del planeta i, a més a més, és un punt de residència de nombrosos estrangers, per això l'*Atles* és un material excel·lent per mostrar aspectes nostres sovint ignorats.

Quaranta anys de vigència d'una llei és un període suficientment llarg per poder-ne valorar la funcionalitat, i els fets demostren que la nostra norma institucional bàsica ha donat resultats prou satisfactoris en molts àmbits, però cal, encara, progressar molt més en determinades matèries per fer-la més efectiva i incidir més en la societat illenca. Per això, l'aniversari de l'Estatut ha de ser una bona ocasió no només per celebrar l'esdeveniment de la seva promulgació, sinó per incentivar l'aprofundiment en l'aplicació de les seves disposicions i, alhora, augmentar-ne el nivell de difusió entre la ciutadania, i fer-ho des de la informació i des del coneixement de les bases culturals, històriques, territorials i socioeconòmiques sobre les quals l'Estatut és construït.

L'*Atles*, en aquest sentit, pot esdevenir una eina més, modesta, però efectiva, per ajudar a difondre entre el jovent la idea clau de l'Estatut: quina és la terra on vivim i qui som la gent que l'habita. Ben segur que d'aquesta coneixença només en derivaran aspectes positius i engrescadors, que donaran, així, un sentit profund als versos inicials per estimar activament «les pedres, la terra, l'aigua, el blat i el camí que vaig trepitjant».

Francina Armengol i Socias

Presidenta de les Illes Balears

ÍNDEX

LES ILLES BALEARS DINSL'UNIVERS 7

Les Illes Balears dins l'Univers 8

CONCEPTES GEOGRÀFICS..... 11

L'orientació..... 12

El plànol..... 13

Formes de relleu i hidrografia..... 14

La costa 16

El cicle de l'aigua 18

Els satèl·lits artificials i la cartografia..... 20

GEOGRAFIA FÍSICA I HUMANA..... 23

La Comunitat Autònoma de les Illes Balears..... 24

La Presidència del Govern de les Illes Balears 25

La Comunitat Autònoma: el Parlament..... 26

La Comunitat Autònoma: els consells insulars 27

Mallorca: divisió municipal 29

Mallorca: divisió comarcal 30

Mallorca: nuclis urbans 31

Menorca: superfície i habitants 32

Menorca: divisió municipal i nuclis urbans 33

Eivissa i Formentera: superfície i habitants 34

Eivissa i Formentera: divisió municipal i nuclis urbans 35

Mallorca: relleu, hidrografia i costes 36

Menorca: relleu, hidrografia i costes 38

Eivissa i Formentera: relleu, hidrografia i costes..... 40

L'arxipèlag de Cabrera 42

La costa 44

Les precipitacions..... 46

La temperatura 47

El canvi climàtic 48

La vegetació..... 49

Les àrees naturals d'especial protecció 50

La població 51

La densitat de població..... 52

El moviment migratori 53

L'agricultura 54

La ramaderia i l'aviram..... 55

Els sectors de producció 56

Les places turístiques 57

Importacions i exportacions per sectors de producció..... 58

HISTÒRIA..... 59

Evolució urbana de les ciutats de Maó i d'Eivissa 61

Les Illes Balears durant la prehistòria: pretalaiòtic 62

Les Illes Balears durant la prehistòria: talaiòtic 64

Antigues civilitzacions i les Illes Balears 66

Fenícia i les Illes Balears 67

Grècia i les Illes Balears..... 68

Roma i les Illes Balears 69

Els regnes bàrbars i les Illes Balears 70

La Corona d'Aragó i el Regne de Mallorca 74

ESPANYA I EUROPA..... 75

Comunitats autònomes i ciutats autònomes 77

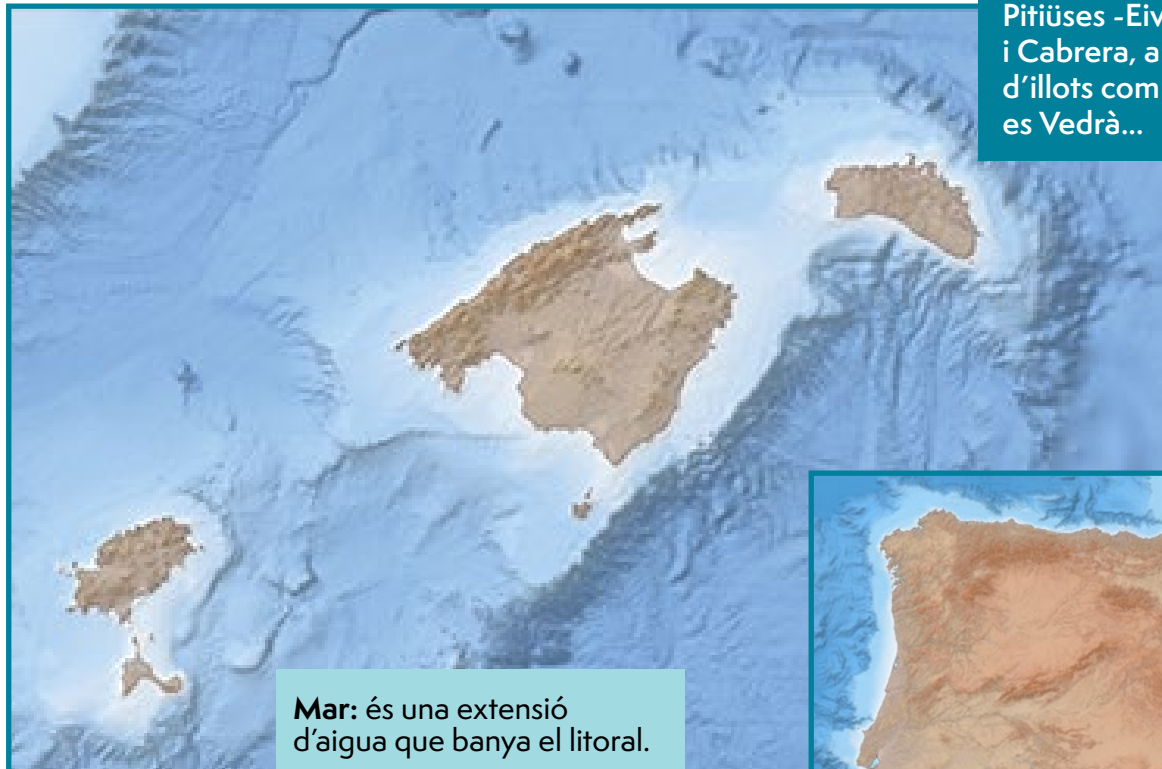
La península Ibèrica: relleu, hidrografia i costes 78

La Unió Europea..... 79

**LES ILLES
BALEARS
DINS
L'UNIVERS**

Les Illes Balears dins l'Univers

Font: EMODnet

Mar: és una extensió d'aigua que banya el litoral.

Litoral: és la part de la massa continental banyada per la mar.

L'arxipèlag de les Illes Balears està format per les Balears -Mallorca i Menorca-, les Pitiüses -Eivissa i Formentera- i Cabrera, a més d'una sèrie d'illots com sa Dragonera, es Vedrà...

Illa: és una superfície de terra envoltada d'aigua i que sol estar poblada.

Illot: és una illa petita no habitada.

Arxipèlag: és un conjunt d'illes i d'illots.

Península: és una superfície de terra, quasi envoltada d'aigua de mar pertot, unida a una altra superfície més gran per una sola part, anomenada *istme*.

Istme: és un tros de terra que n'uneix dos trossos més grans.

L'arxipèlag de les Illes Balears està situat a l'est de la península Ibèrica i és una comunitat autònoma que forma part de l'Estat espanyol.

L'arxipèlag de les Illes Balears es localitza a l'occident de la mar Mediterrània, entre el continent europeu i el nord d'Àfrica.

La Terra és un dels vuit planetes del sistema solar. Es troba aproximadament a cent cinquanta milions de quilòmetres del Sol. És el tercer planeta que més s'hi apropa, després de Mercuri i Venus.

Font: EUMETSAT

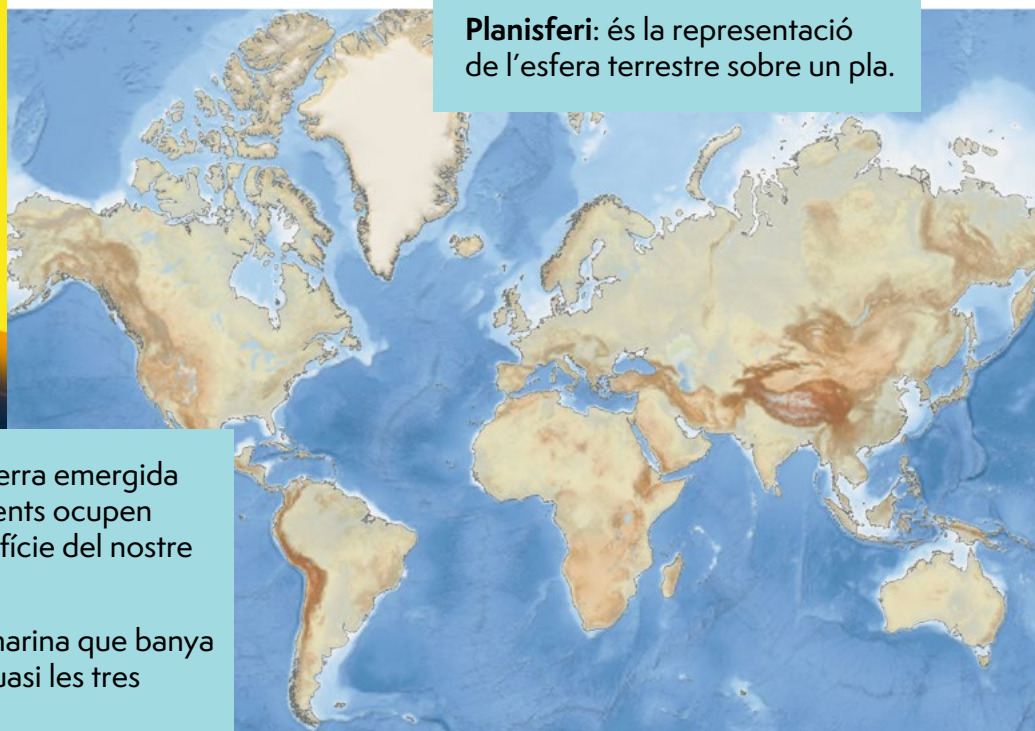
Globus terraqüi: és una esfera que representa el planeta Terra.

Planisferi: és la representació de l'esfera terrestre sobre un pla.

Sistema solar: és el conjunt format per una estrella, el Sol, i una sèrie de planetes, satèl·lits, asteroides, cometes, meteors, pols i gasos que giren al seu voltant.

Continent: és una gran extensió de terra emergida banyada per aigua marina. Els continents ocupen aproximadament un 30 % de la superfície del nostre planeta.

Oceà: és una gran extensió d'aigua marina que banya les costes dels continents. Ocupen quasi les tres quartes parts del nostre planeta.

Font: EMODnet

CONCEPTES
GEOGRÀFICS

L'orientació

Per orientar-nos sobre un mapa de forma real ens servim de la brúixola. El mapa es col·loca de tal manera que el seu nord coincideixi amb el que marca la brúixola.

Orientació: consisteix a conèixer la posició exacta d'un lloc, una cosa o un ésser viu respecte dels punts cardinals.

Durant el dia ens podem orientar observant el recorregut que fa el Sol: al matí està situat a llevant, al migdia a migjorn i a l'horabaixa a ponent.

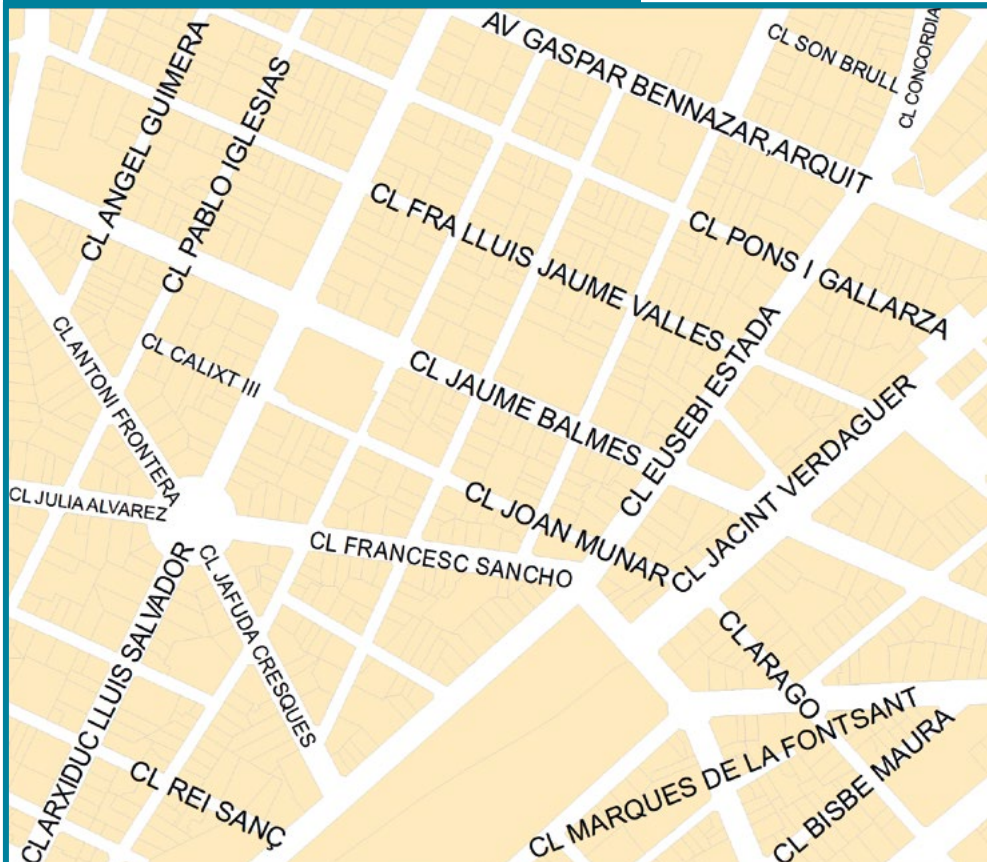
Si treballem amb plànols o mapes, a l'hora d'orientar-nos cal tenir en compte que la part superior sempre coincideix amb el nord, la part inferior amb el sud, la dreta amb l'est i l'esquerra amb l'oest.

D'altra banda, per orientar-nos durant la nit, a més de fer servir la brúixola, també podem observar la posició dels estels a la volta del cel. L'estel Polar, a l'hemisferi nord, sempre ens indica el nord i, a l'hemisferi sud, és la Creu del Sud la que ens indica el sud.

El plànol

Quan representam sobre un plànol els edificis, els carrers, les places, les barriades, els pobles o les ciutats, els hem de dibuixar com si s'observassin des de dalt.

Font: Sede Electrónica del Catastro

El plànol sempre ha de mantenir les distàncies proporcionals i ajustades en tots els aspectes.

Font: PNOA

Formes de relleu i hidrografia

El relleu és la forma que té la superfície terrestre. És a dir, són les serralades, les muntanyes, els turons, les valls, les planures...

Serralada: és un conjunt de muntanyes alineades en una mateixa direcció.

Muntanya: és una elevació natural del terreny.

Massís: és una agrupació de muntanyes de forma arrodonida i no gaire allargada.

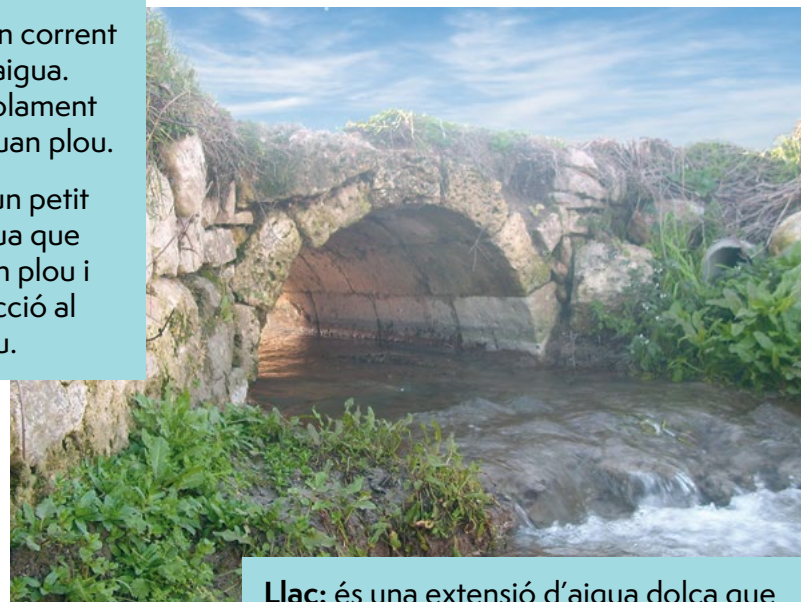
Puig o cim: és la part més elevada d'una muntanya.

Turó: és una elevació del territori, de poca alçària. Els turons també s'anomenen pujols.

Riu: és un corrent continu d'aigua dolça.

Torrent: és un corrent discontinu d'aigua. Els torrents solament duen aigua quan plou.

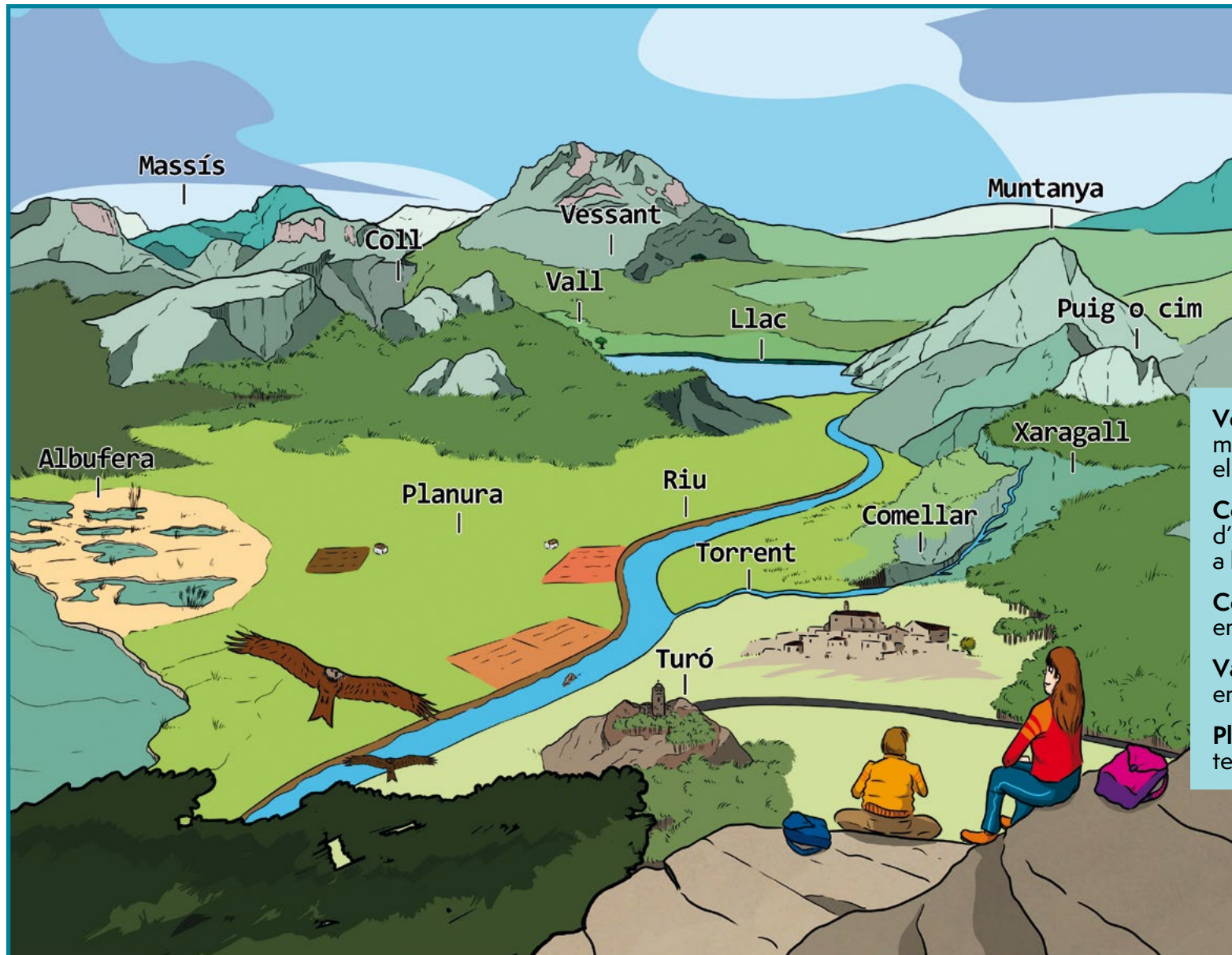
Xaragall: és un petit corrent d'aigua que es forma quan plou i corre en direcció al torrent o al riu.

Llac: és una extensió d'aigua dolça que està envoltada de terra pertot.

Albufera: és una extensió d'aigua salobre separada de la mar per un braç de terra.

Vessant: és la zona d'una muntanya compresa entre el cim i el peu.

Coll: és el pas per transitar d'un vessant d'una muntanya a l'altre.

Comellar: és un terreny planer enclotat.

Vall: és una zona encaixada entre muntanyes.

Planura: és una extensió de terreny pla.

La costa

La costa o litoral és la part de la superfície terrestre que està en contacte amb la mar. Les Illes Balears tenen 1.428 km de costa.

Golf: és una gran entrada de mar a la terra. Si aquesta entrada és més petita, s'anomena *badia* o *cala*.

Freu: és un braç de mar que separa dues terres. Si aquesta separació és gran, s'anomena *canal* o *estret*.

Delta: és un espai de terra de forma triangular que s'origina, a vegades, a les desembocadures dels rius.

Estuari: és una desembocadura d'un riu que es veu afectada per les marees.

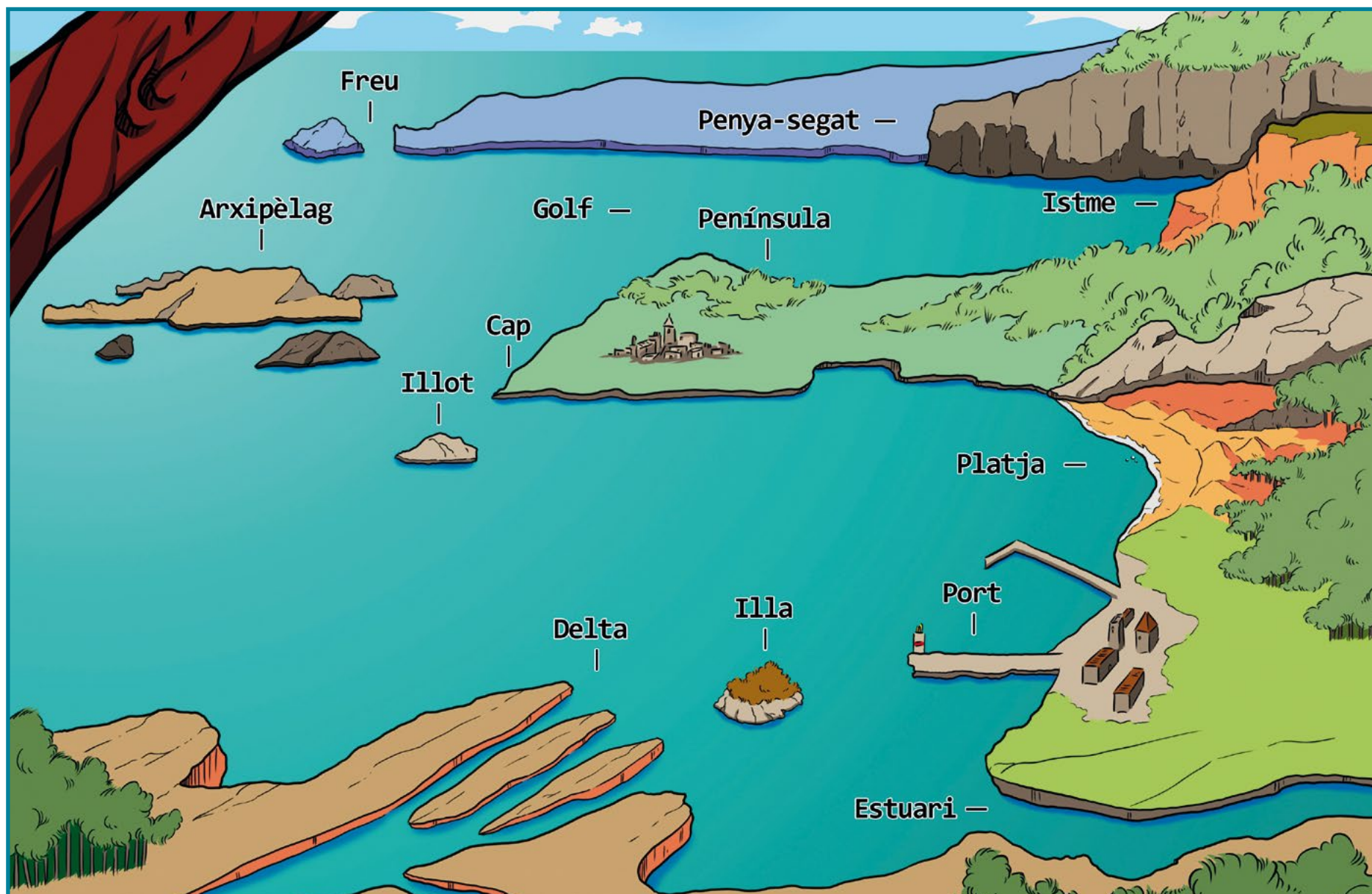
Platja: és una extensió de costa arenosa.

Port: és un refugi, natural o artificial, a la costa que serveix de recer a les naus.

Penya-segat: és un escarpament a la costa amb un pendent molt pronunciat.

Cap: és la part de la costa que s'endinsa dins la mar. Si el cap és petit, s'anomena *punta*.

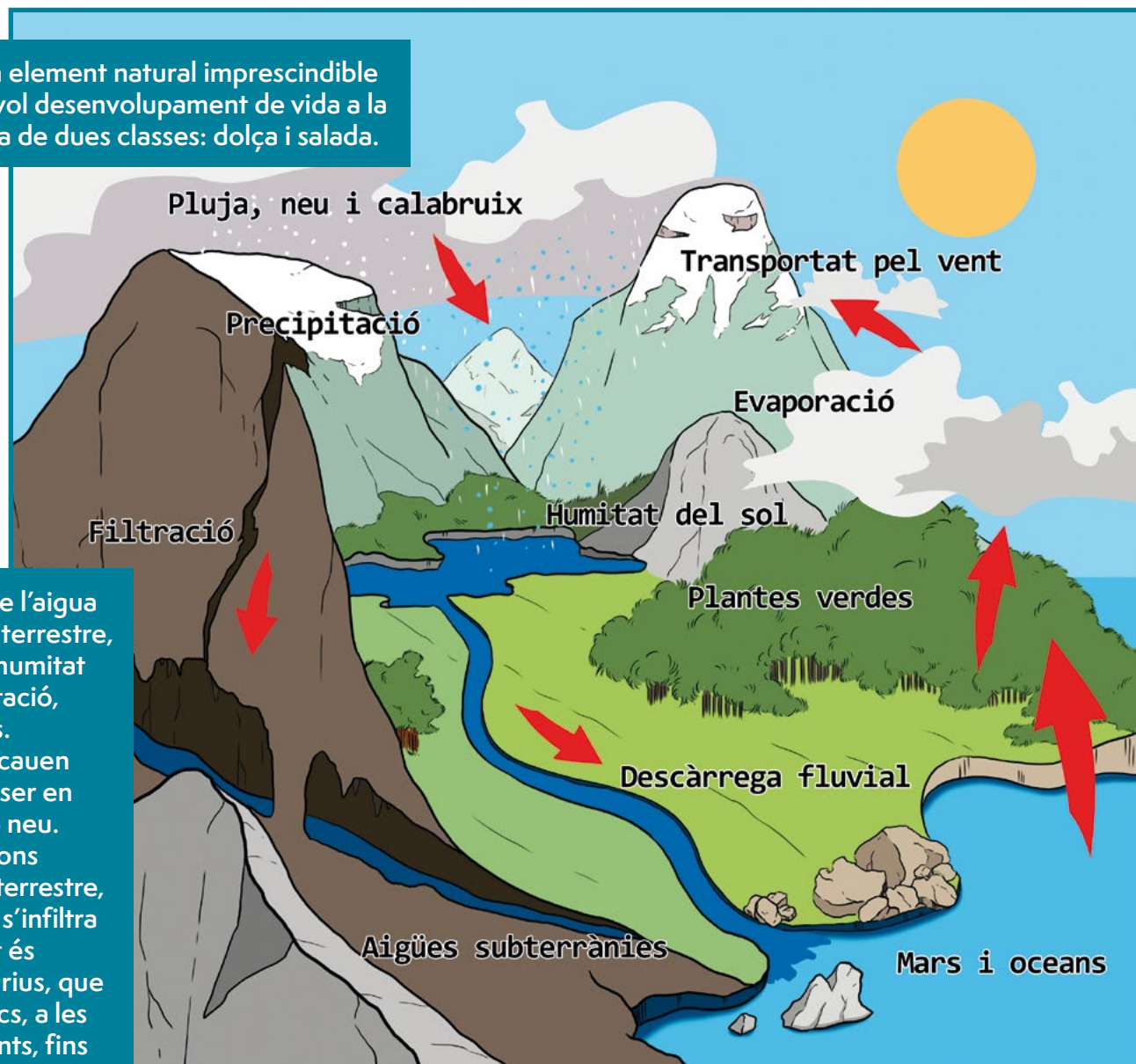

El cicle de l'aigua

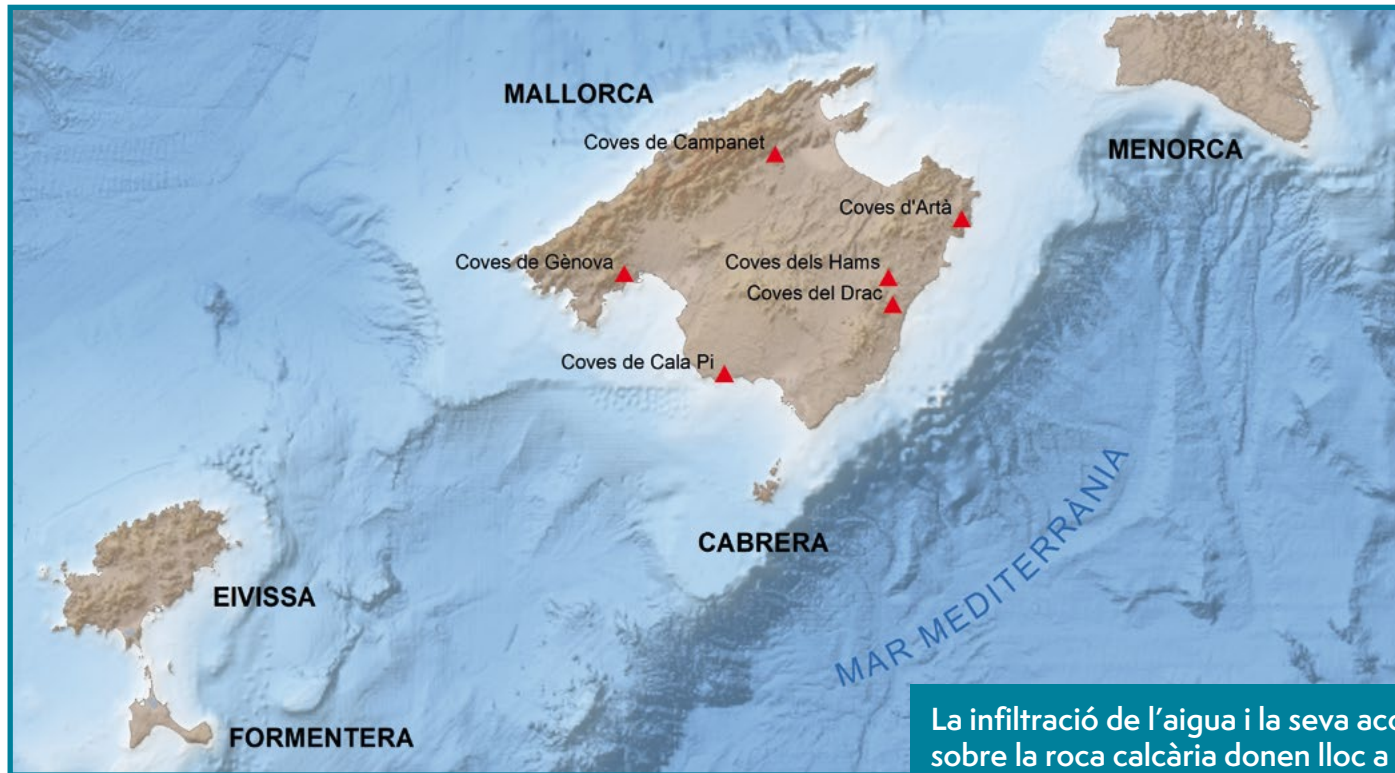

L'aigua és un element natural imprescindible per a qualsevol desenvolupament de vida a la Terra. N'hi ha de dues classes: dolça i salada.

A causa del Sol, una part de l'aigua de la mar i de la superfície terrestre, com també una part de la humitat que es desprèn de la vegetació, s'evaporen i formen núvols. Després, d'aquests núvols cauen precipitacions, que poden ser en forma de pluja, calabruix o neu. Quan aquestes precipitacions arriben sobre la superfície terrestre, una part de l'aigua que cau s'infiltra dins la terra i una altra part és recollida pels torrents i els rius, que la duen cap a la mar, als llacs, a les albuferes o als embassaments, fins que, altre cop, s'evapora.

Font: IGN/EMODnet

El tipus de roca que predomina a les Illes Balears és la calcària. Amb l'acció de l'aigua, la roca calcària sofreix una descomposició. Aquest fenomen es coneix amb el nom de *carstificació*.

La infiltració de l'aigua i la seva acció sobre la roca calcària donen lloc a les coves subterrànies.

Els satèl·lits artificials i la cartografia

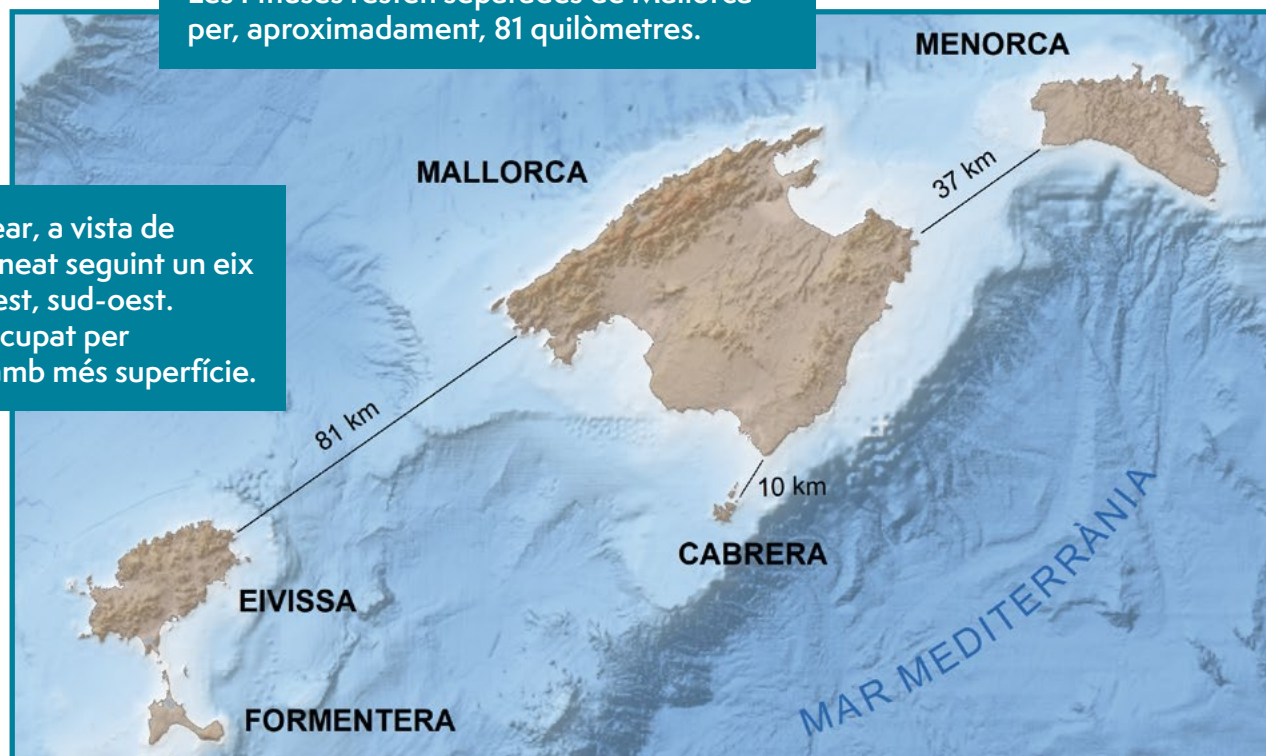
Els satèl·lits artificials actualment ens ajuden en l'elaboració amb major exactitud dels mapes cartogràfics. Això és possible perquè, des de la seva posició, ens envien imatges i informació molt detallades de la superfície del nostre planeta.

L'arxipèlag balear, a vista de satèl·lit, està alineat seguint un eix en sentit nord-est, sud-oest. El centre està ocupat per Mallorca, l'illa amb més superfície.

Al sud de Mallorca, separat per una distància d'uns 10 quilòmetres, hi ha el petit arxipèlag de Cabrera.

Al llevant de Mallorca hi ha Menorca. Ambdues illes estan separades per un freu d'uns 37 quilòmetres.

Les Pitiüses resten separades de Mallorca per, aproximadament, 81 quilòmetres.

Font: IGN/EMODnet

Font: USGS

**GEOGRAFIA
FÍSICA I
HUMANA**

La Comunitat Autònoma de les Illes Balears

Les comunitats autònomes que formen l'Estat espanyol són territoris que tenen un estatut d'autonomia, un parlament, un president i un govern.

L'Estatut d'autonomia és una llei aprovada per l'Estat que, entre altres coses, estableix el nom de la comunitat autònoma, la capital, la bandera, l'escut, les institucions pròpies i les competències.

Font: EEA/IGN

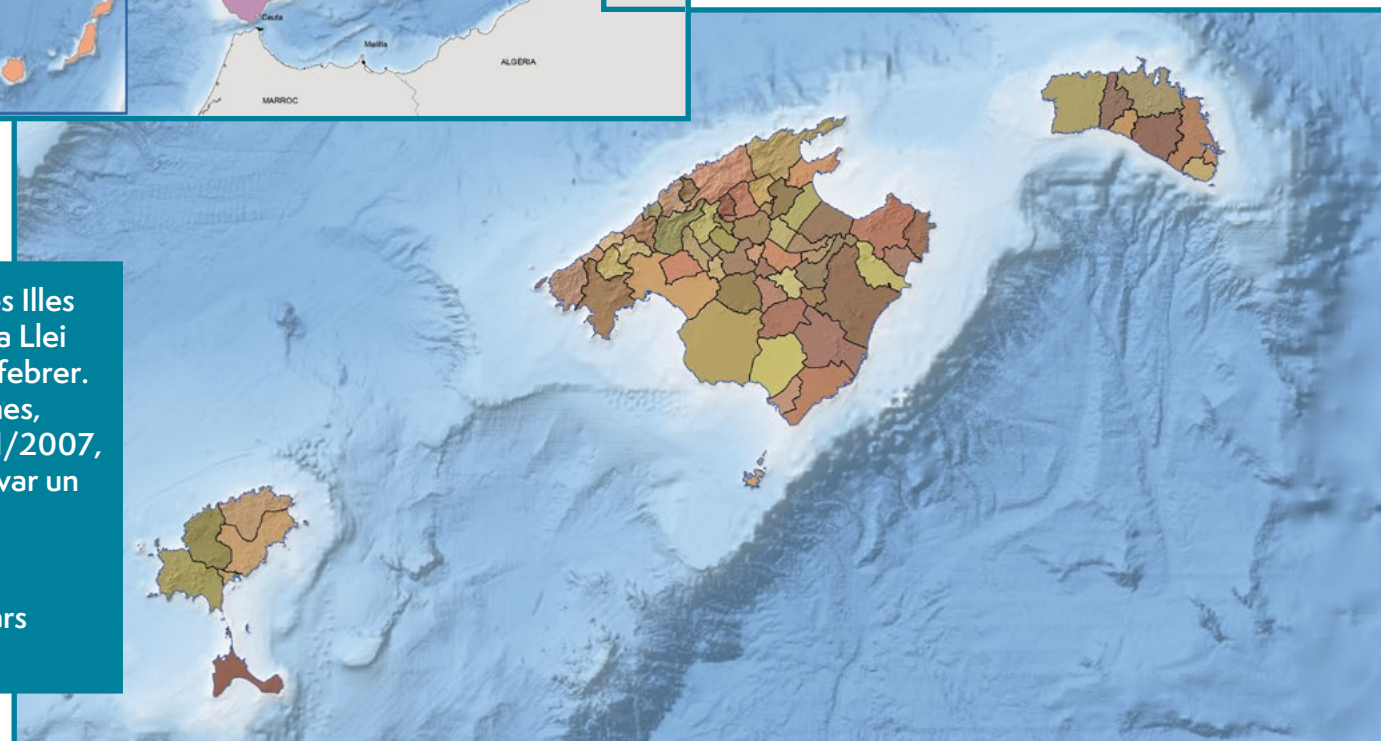
LA BANDERA

L'ESCUT

L'Estatut d'autonomia de les Illes Balears va ser aprovat per la Llei orgànica 2/1983, de 25 de febrer. Després de diverses reformes, mitjançant la Llei orgànica 1/2007, de 28 de febrer, es va aprovar un nou Estatut.

La capital de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears és Palma.

Font: IGN

La Presidència del Govern de les Illes Balears

Gabriel Cañellas Fons
1983-1995

Cristòfol Soler Cladera
1995-1996

Jaume Matas Palou
1996-1999 / 2003-2007

Francesc Antich Oliver
1999-2003 / 2007-2011

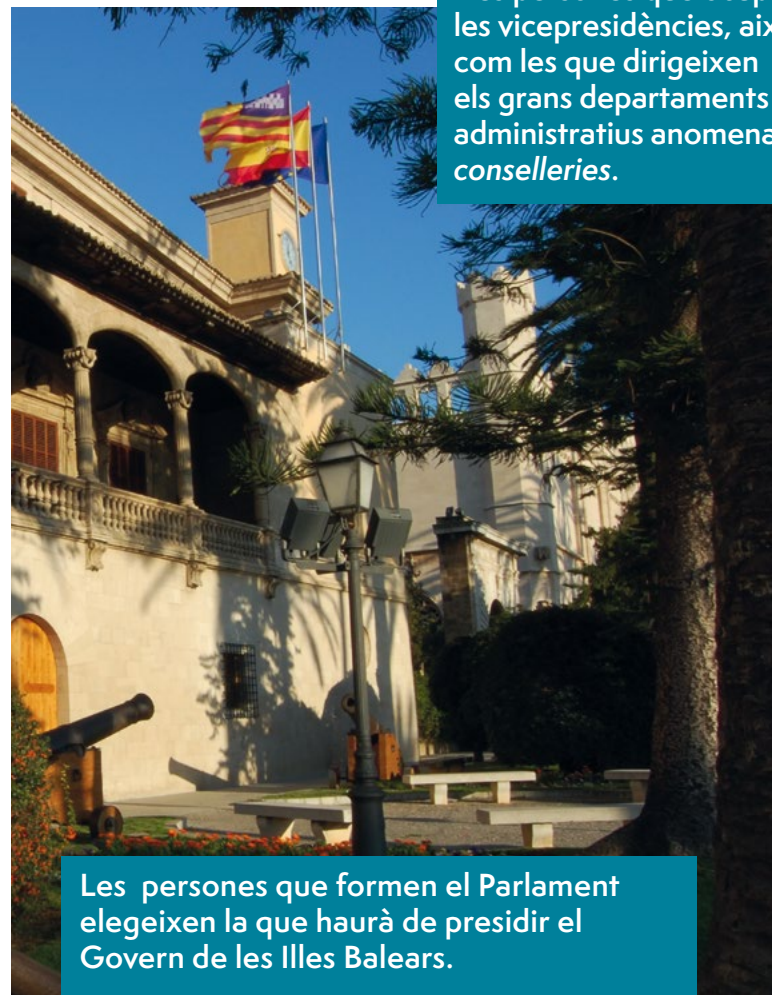

José Ramón Bauzá Díaz
2011-2015

Francina Armengol i Socias
2015-2019 / 2019-...

Integren el Govern el president o presidenta i les persones que ocupen les vicepresidències, així com les que dirigeixen els grans departaments administratius anomenats *conselleries*.

Les persones que formen el Parlament elegeixen la que haurà de presidir el Govern de les Illes Balears.

Una funció molt important del president o presidenta és la de nomenar les persones que formaran el Govern. També dirigeix i coordina l'acció de govern i té la més alta representació de la Comunitat Autònoma.

La Comunitat Autònoma: el Parlament

Les institucions de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears són el Parlament, el Govern, el president i els consells insulars de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

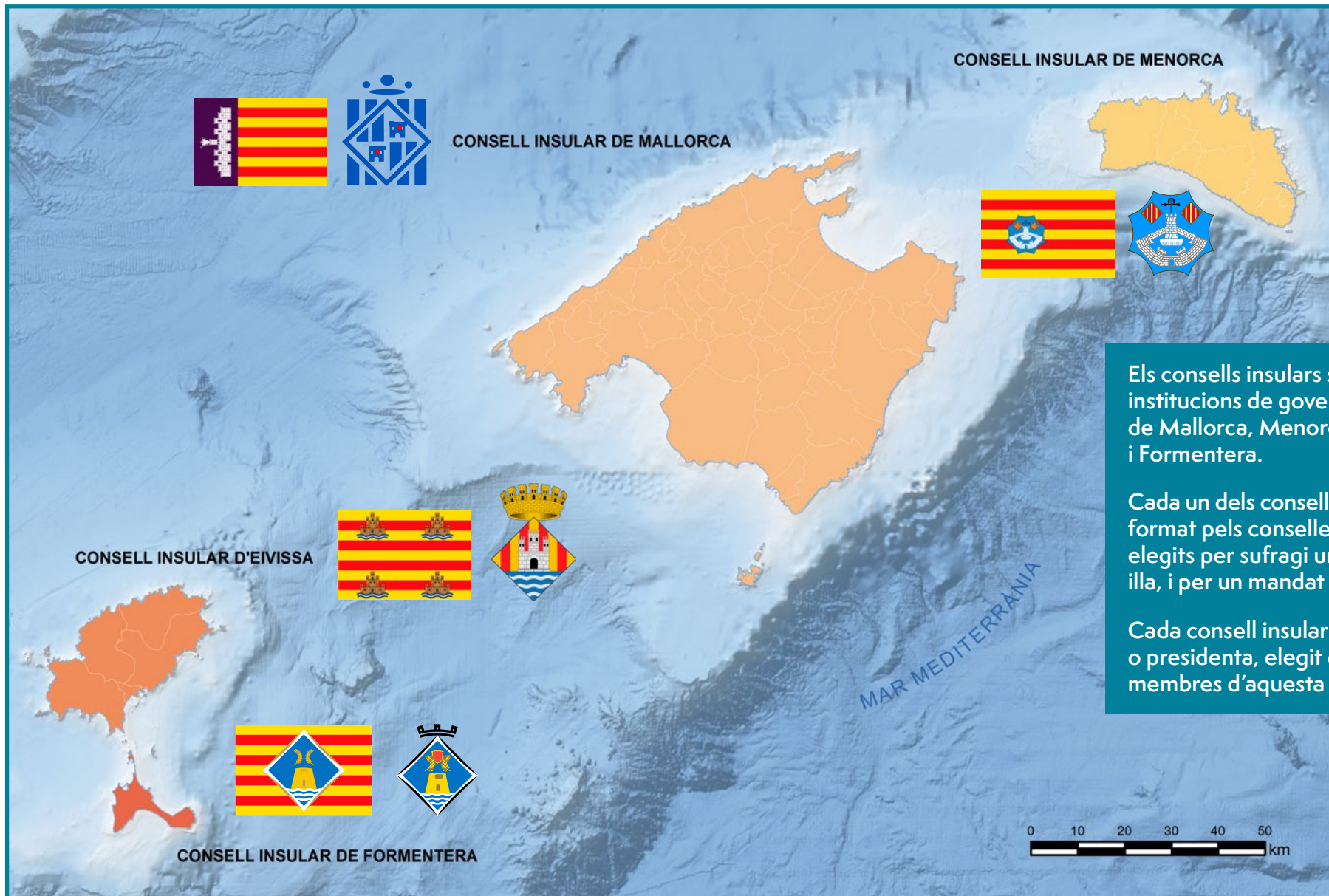
La persona que ocupa la Presidència del Parlament, en cas d'absència o malaltia del president o presidenta del Govern, també exerceix la representació de les Illes Balears.

El Parlament representa el poble de les Illes Balears, aprova les lleis i els pressuposts de la Comunitat Autònoma i controla l'acció del Govern de les Illes Balears.

El Parlament està format pels diputats i diputades elegits per sufragi universal i la durada del seu mandat és de quatre anys.

La Comunitat Autònoma: els consells insulars

Els consells insulars són les institucions de govern de les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

Cada un dels consells insulars està format pels consellers i conselleres elegits per sufragi universal a cada illa, i per un mandat de quatre anys.

Cada consell insular té un president o presidenta, elegit entre els membres d'aquesta institució.

Font: IGN

Mallorca: superfície i habitants

La Comunitat Autònoma de les Illes Balears està dividida territorialment en municipis.

Municipi	Superfície km²	Població
Alaró	45,63	5.741
Alcúdia	59,89	20.651
Algaida	89,70	5.963
Andratx	81,45	11.571
Ariany	22,98	897
Artà	139,63	7.984
Banyalbufar	18,05	542
Binissalem	29,75	8.895
Búger	8,27	1.084
Bunyola	84,63	7.037
Calvià	144,97	51.567
Campanet	34,62	2.684
Campos	149,49	11.425
Capdepera	54,92	12.003
Consell	13,69	4.243
Costitx	15,35	1.379
Deià	15,12	674
Escorca	139,33	181
Esporles	35,27	5.134
Estellencs	13,39	326

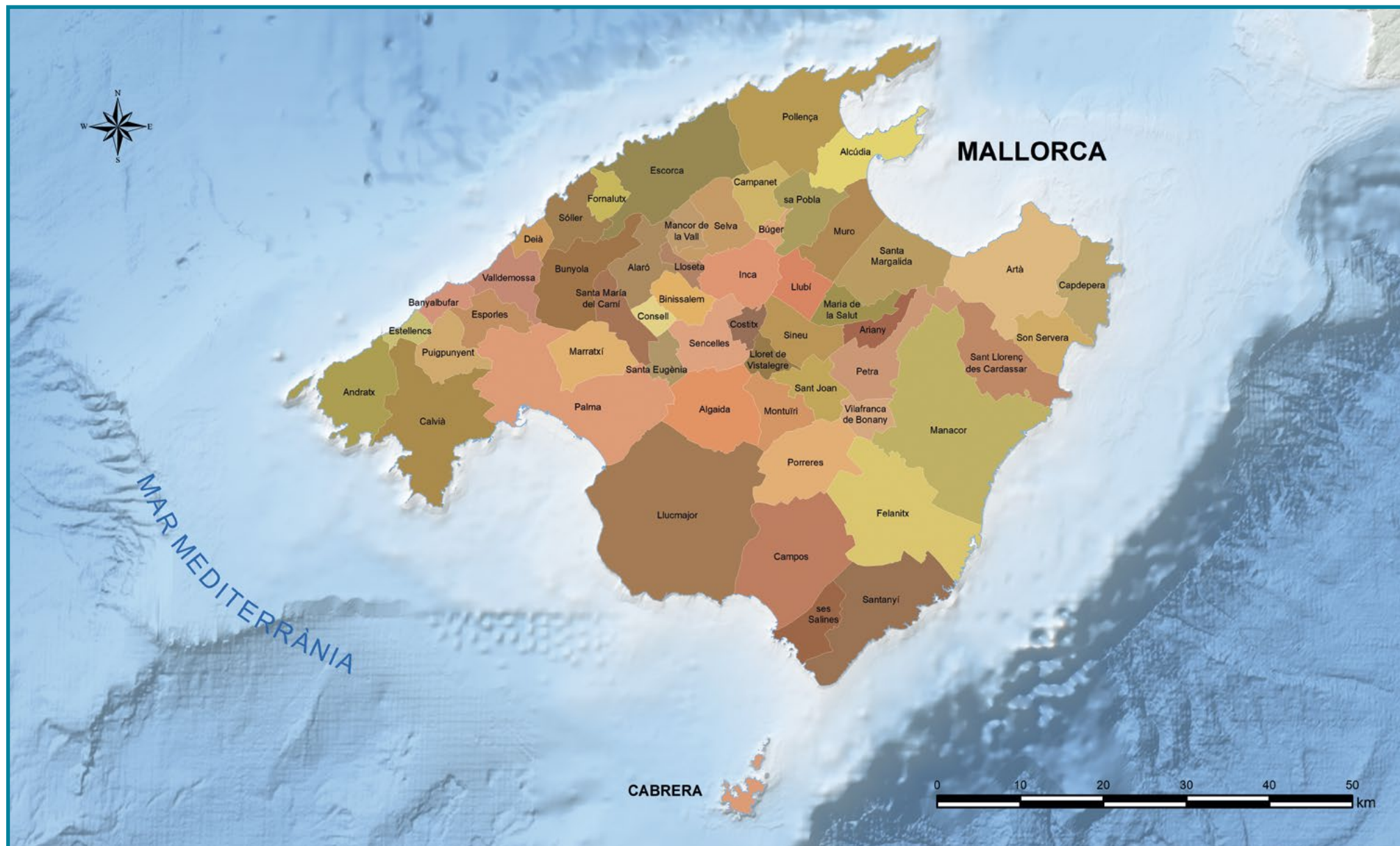
Municipi	Superfície km²	Població
Felanitx	169,57	18.164
Fornalutx	19,49	682
Inca	58,65	33.726
Lloret de Vistalegre	17,43	1.465
Lloseta	12,09	6.250
Llubí	34,90	2.385
Llucmajor	327,05	38.224
Manacor	260,00	44.809
Mancor de la Vall	19,87	1.569
Maria de la Salut	30,49	2.242
Marratxí	54,18	38.357
Montuïri	41,09	3.087
Muro	58,55	7.515
Palma	208,70	419.368
Petra	70,13	3.028
Pobla (sa)	46,03	13.873
Pollença	151,44	16.969

Municipi	Superfície km²	Població
Porreres	86,84	5.624
Puigpunyent	42,28	2.057
Salines (ses)	39,01	5.010
Sant Joan	38,51	2.185
Sant Llorenç des Cardassar	81,98	8.920
Santa Eugènia	20,23	1.724
Santa Margalida	72,7	12.767
Santa Maria del Camí	37,59	7.507
Santanyí	124,47	12.342
Selva	48,71	4.126
Sencelles	52,52	3.542
Sineu	47,7	4.122
Sóller	42,75	13.491
Son Servera	42,56	11.835
Valldemossa	42,84	2.042
Vilafranca de Bonany	23,94	3.558

Mallorca té 53 municipis i l'arxipèlag de Cabrera, que administrativament pertany al municipi de Palma.

Font: IBESTAT 2021

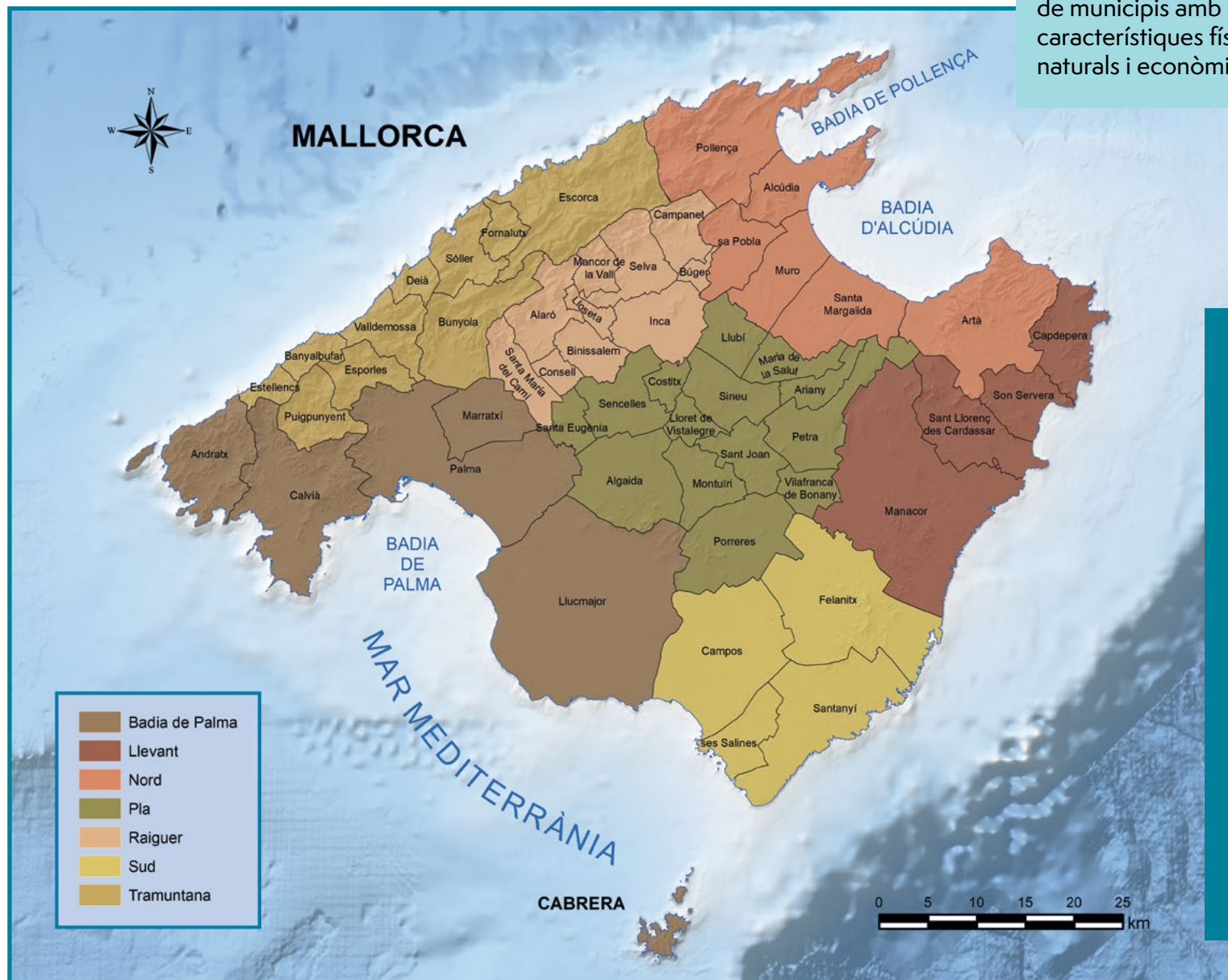
Mallorca: divisió municipal

Font: IGN

Mallorca: divisió comarcal

Una **comarca** és un conjunt de municipis amb unes característiques físiques, naturals i econòmiques similars.

La comarca del Pla engloba els municipis de la part central de Mallorca.

Les comarques del Sud i Llevant comprenen els municipis que toquen la costa del sud i de l'est de Mallorca.

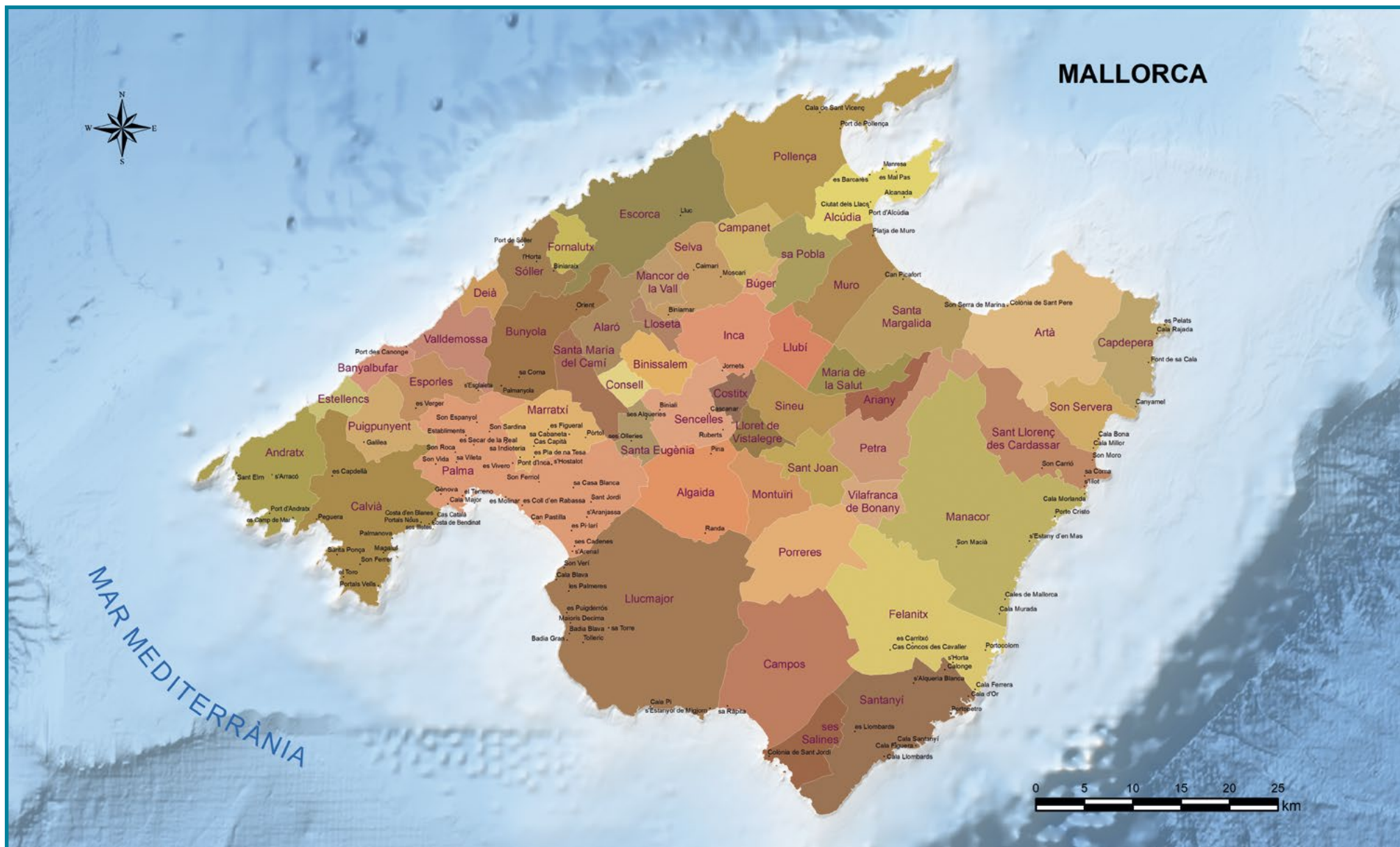
A la comarca de Tramuntana li corresponen els municipis centrals de la serra Nord.

La comarca del Raiguer està envoltada per les comarques de Tramuntana, Nord, Pla i Badia de Palma.

Els municipis d'Andratx i Marratxí també formen part de la comarca de la Badia de Palma.

Font: IGN

Mallorca: nuclis urbans

Font: IGN

Menorca: superfície i habitants

Els nuclis urbans poden ser ciutats, pobles llogarets i urbanitzacions

Menorca té 8 municipis.

El territori de cada municipi comprèn espais rurals i urbans.

Les ciutats i els pobles consten d'un nucli antic i d'eixamples o ravals

Municipi	Superfície km ²	Població	Municipi	Superfície km ²	Població
Alaior	109,77	9.477	Maó	116,98	29.578
Castell (es) 1	1,61	7.530	Mercadal (es)	136,86	5.444
Ciutadella	186,05	30.638	Migjorn Gran (es)	32,49	1.500
Ferries	66,00	4.892	Sant Lluís	34,63	6.877

Font: IBESTAT 2021

Menorca: divisió municipal i nuclis urbans

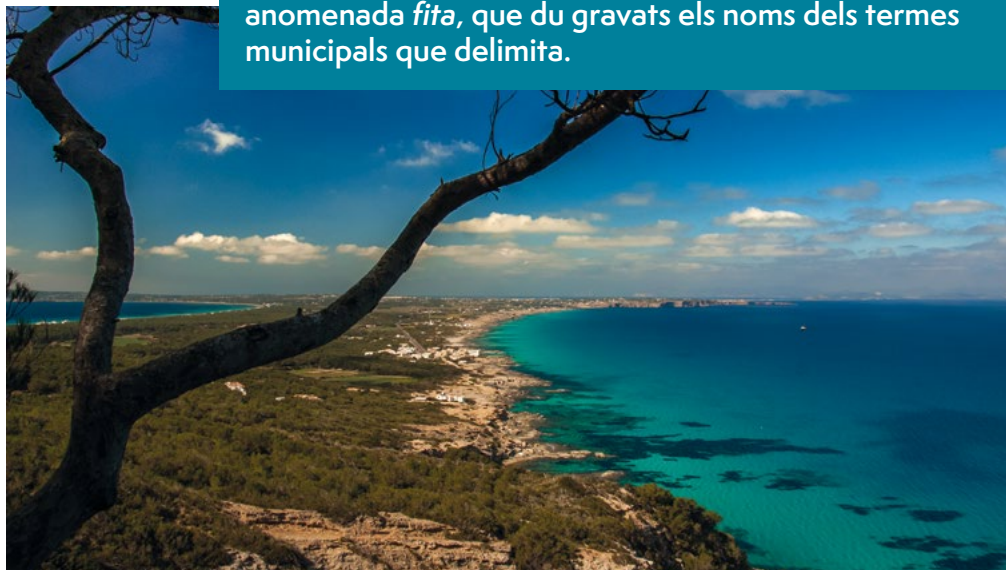

Font: IGN

Eivissa i Formentera: superfície i habitants

La divisió territorial entre municipis es coneix amb el nom de *ratlla* o *límit*. A vegades aquesta divisió coincideix amb un camí, un torrent, una paret... i, per tal de fer-ho coneixedor, en alguns indrets prou visibles es col·loca una pedra tallada, anomenada *fita*, que du gravats els noms dels termes municipals que delimita.

L'illa d'Eivissa té 5 municipis i la de Formentera en té 1.

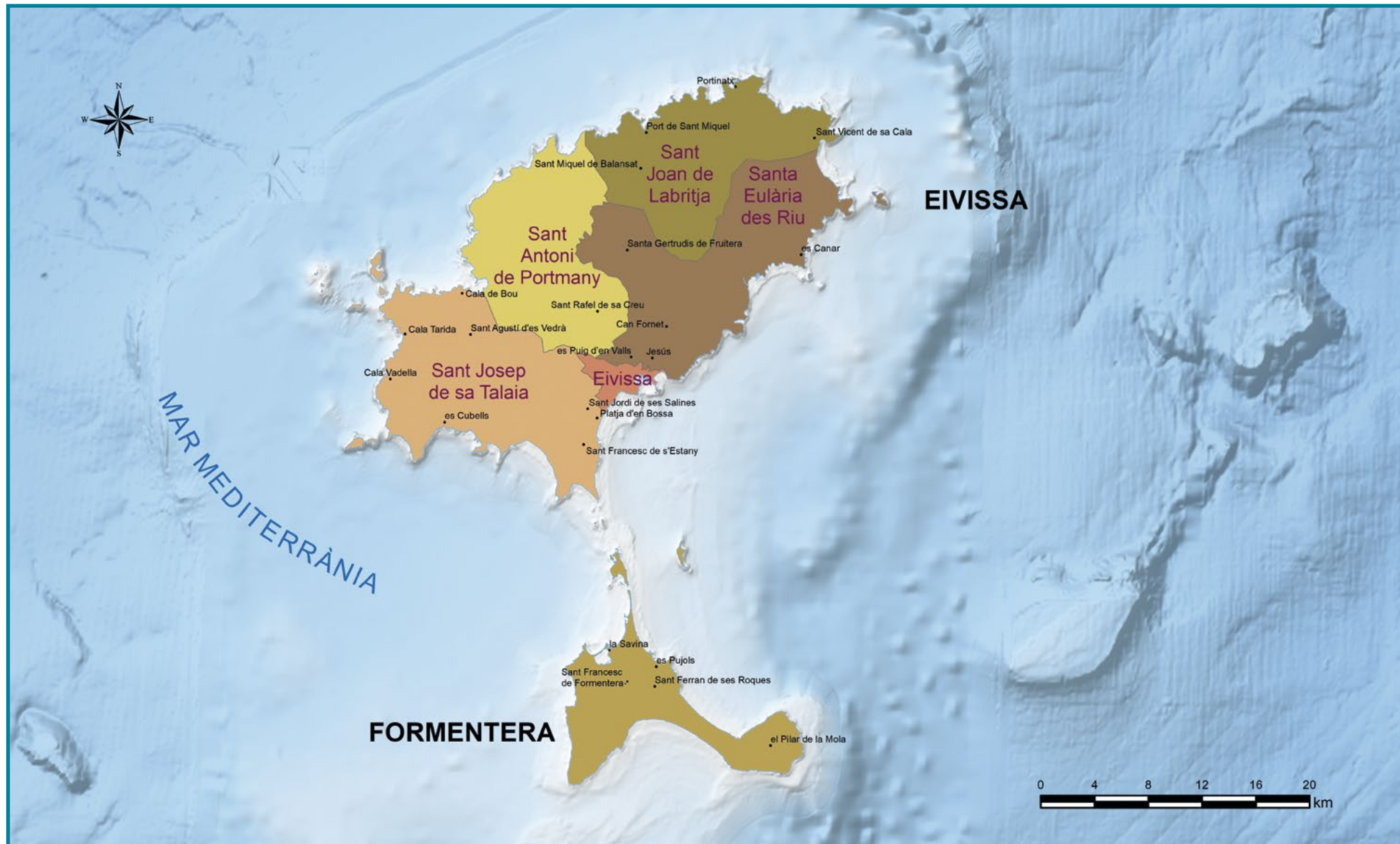
Municipi	Superfície km²	Població
Eivissa	11,16	50.643
Sant Antoni de Portmany	126,64	27.205
Sant Joan de Labritja	121,56	6.635

Municipi	Superfície km²	Població
Sant Josep de sa Talaia	158,20	28.299
Santa Eulària des Riu	153,48	40.038
Formentera	82,49	11.708

Font: IBESTAT 2021

Eivissa i Formentera: divisió municipal i nuclis urbans

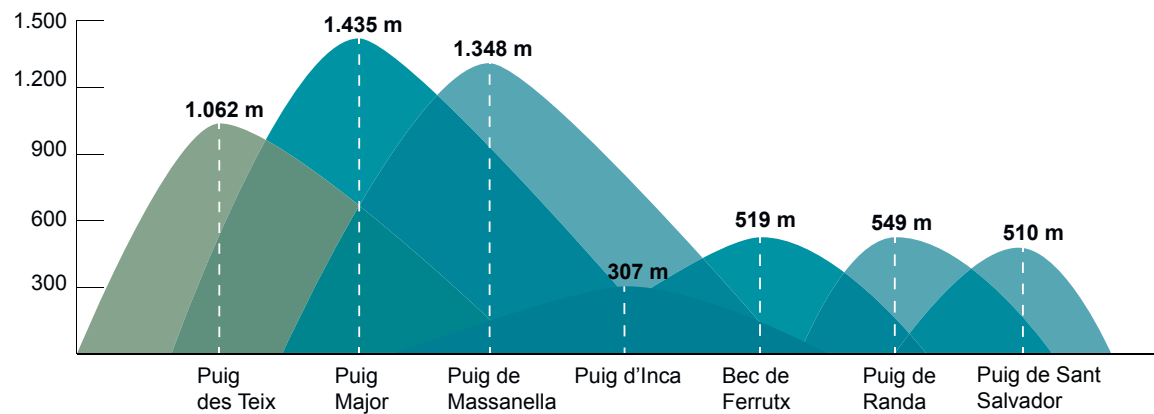
Font: IGN

Mallorca: relleu, hidrografia i costes

Les unitats de relleu més importants de l'illa de Mallorca són: la serra de Tramuntana, el Pla i les serres de Llevant.

Mallorca té tres grans badies: la de Palma, la d'Alcúdia i la de Pollença.

Altitud (m)

Font: IGN/EMODnet

Menorca: relleu, hidrografia i costes

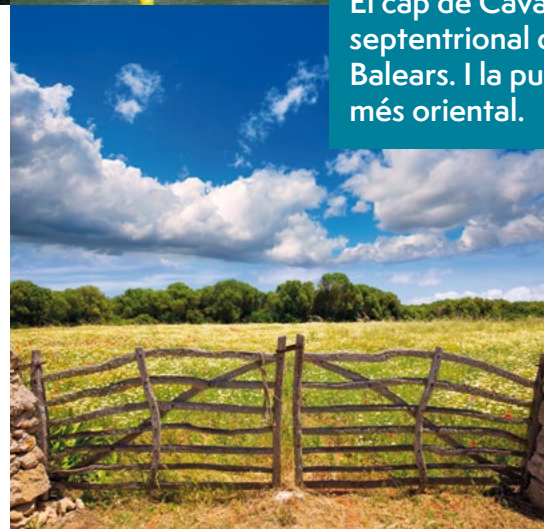
El relleu de l'illa de Menorca es caracteritza perquè té petites elevacions en forma de pujols i turons a la zona de Tramuntana i és planer a Migjorn. La costa és molt retallada, amb una gran quantitat de cales petites i algunes platges.

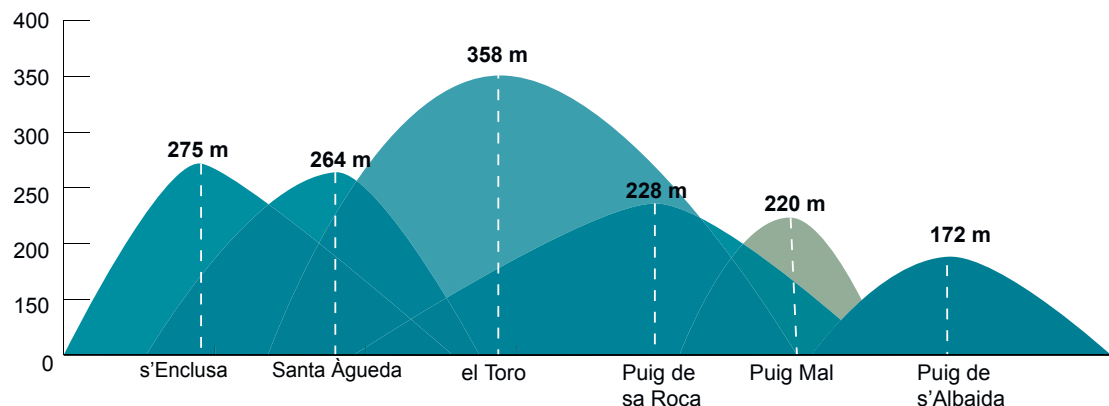
A Menorca els corrents superficials van per torrents i barrancs.

El cap de Cavalleria és el punt més septentrional de Menorca i de les Illes Balears. I la punta de s'Esperó, la part més oriental.

Altitud (m)

Eivissa i Formentera: relleu, hidrografia i costes

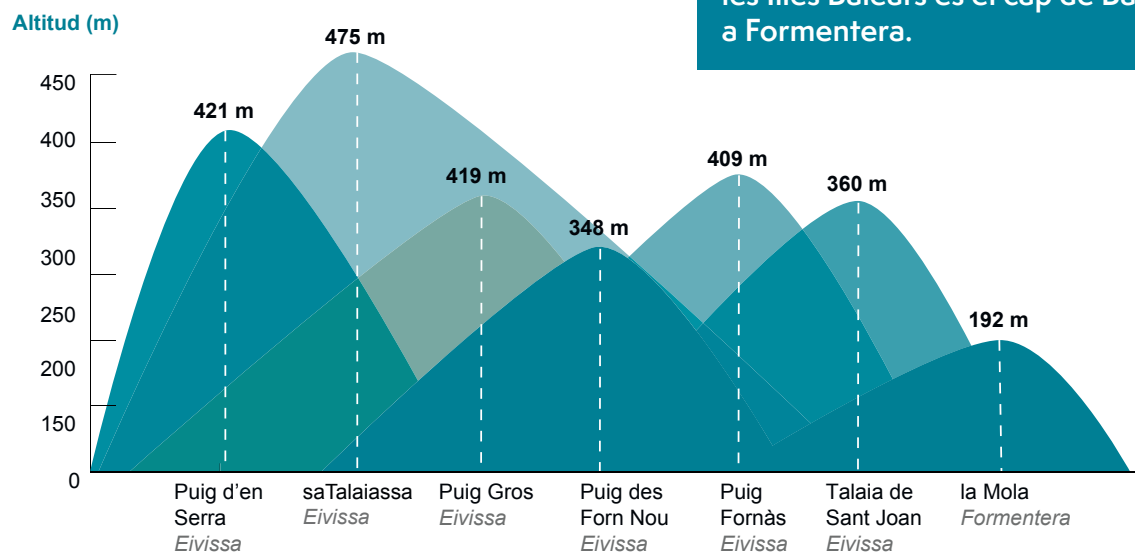
Les principals elevacions de l'illa d'Eivissa es troben a la serra de Sant Vicent, al nord, i a les serres de Sant Josep i Grossa, al sud.

L'illa de Formentera és principalment plana, a excepció de les dues petites elevacions de la Mola i el puig Guillem.

La costa de les Pitiüses és retallada i amb un nombre important d'illes i d'illots.

El punt geogràfic més meridional de les Illes Balears és el cap de Barbaria a Formentera.

L'arxipèlag de Cabrera

L'arxipèlag de Cabrera té una superfície de 1.836 ha. Es troba al sud de l'illa de Mallorca, a uns 10 km del cap de ses Salines i a uns 12 km de la Colònia de Sant Jordi.

El Parc nacional maritimoterrestre de Cabrera compta amb més de 90.000 ha entre mar i terra.

La vegetació pròpia és l'ullastrar, el savinar i el pinar.

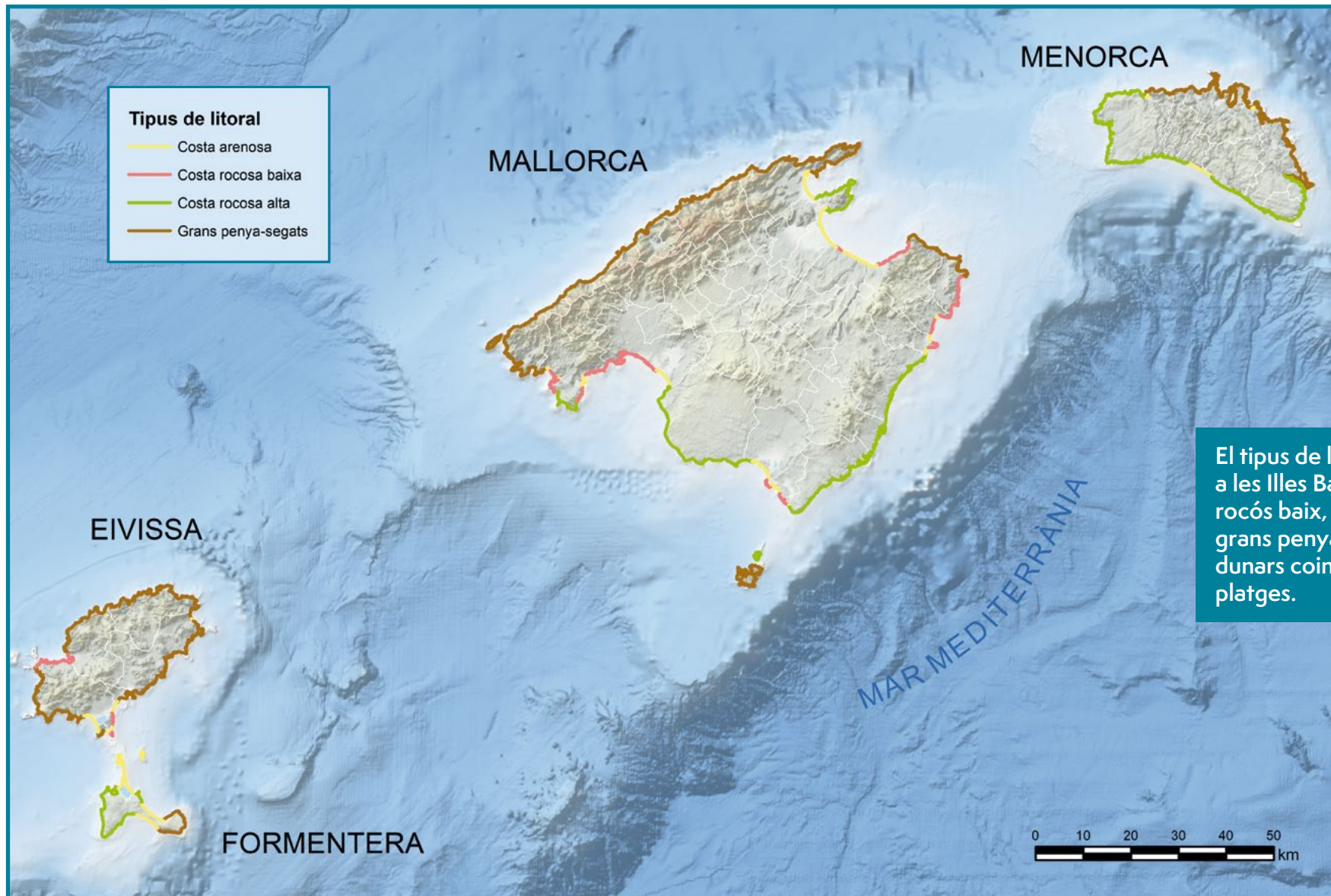
Pel que fa a la fauna, cal destacar les colònies de sargantanes, algunes de les quals són endèmiques.

El medi marí és ric, variat i està protegit.

Font: IGN/EMODnet

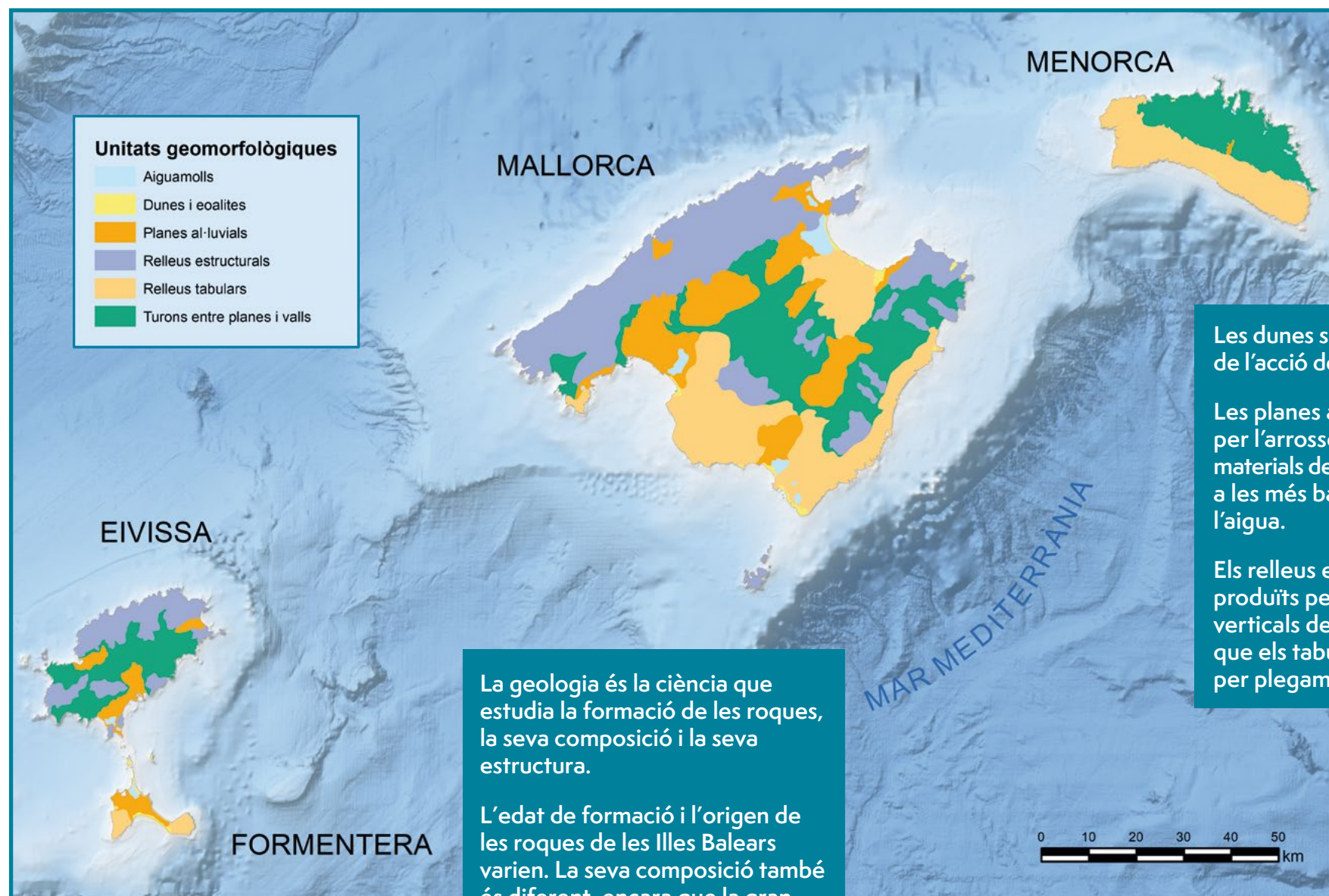
La costa

El tipus de litoral que trobam a les Illes Balears és arenós, rocós baix, rocós alt i amb grans penya-segats. Les zones dunars coincideixen amb les platges.

Font: IGN / EMODnet

Les zones geològiques

Les dunes són conseqüència de l'acció de la mar i del vent.

Les planes al·luvials s'originen per l'arrossegament de materials des de les zones altes a les més baixes per acció de l'aigua.

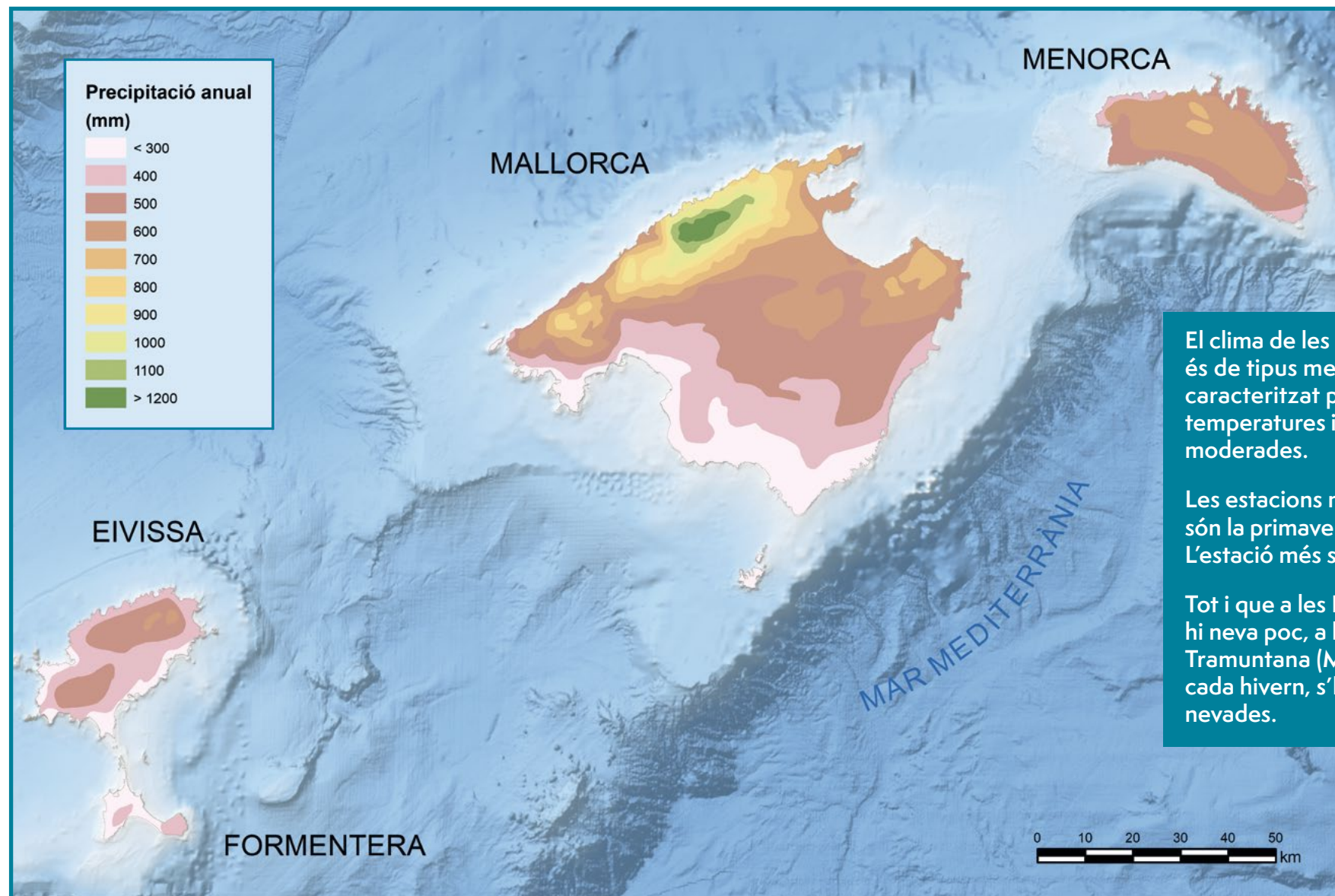
Els relleus estructurals són produïts per plegaments verticals del terreny, mentre que els tabulars són produïts per plegaments horitzontals.

La geologia és la ciència que estudia la formació de les roques, la seva composició i la seva estructura.

L'edat de formació i l'origen de les roques de les Illes Balears varien. La seva composició també és diferent, encara que la gran majoria de roques són calcàries.

Font: IGN/Atlas geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

Les precipitacions

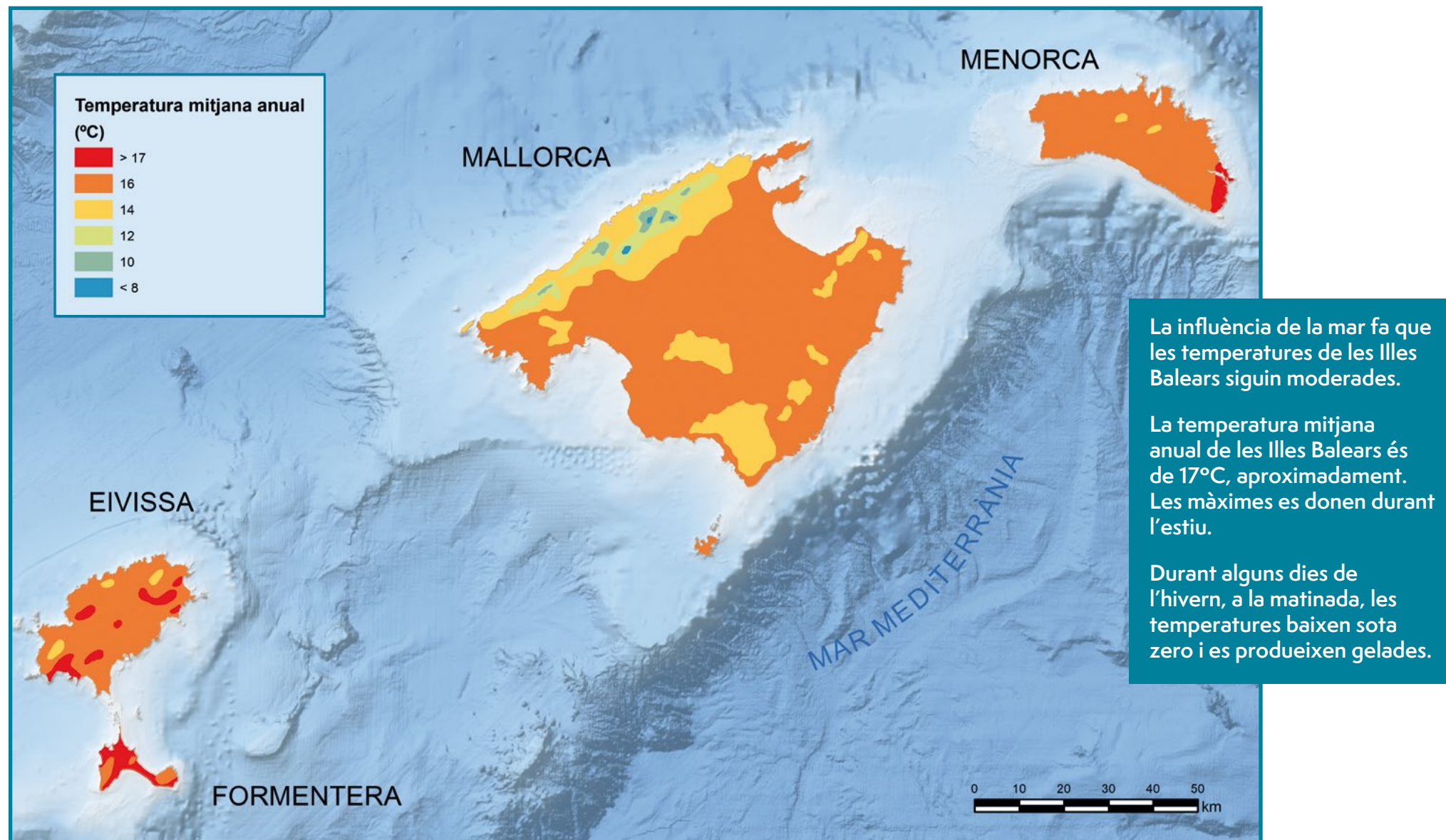
El clima de les Illes Balears és de tipus mediterrani, caracteritzat per unes temperatures i precipitacions moderades.

Les estacions més plujoses són la primavera i la tardor. L'estació més seca és l'estiu.

Tot i que a les Illes Balears hi neva poc, a la serra de Tramuntana (Mallorca), cada hivern, s'hi produeixen nevades.

Font: Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

La temperatura

Font: Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

El canvi climàtic

El clima d'un lloc és el conjunt de condicions atmosfèriques (sol, vent, temperatura, humitat, pluja...) que es produeixen, definides a partir dels seus valors mitjans. Així i tot, el clima també depèn d'altres factors com ara la proximitat, la llunyania i l'altura respecte de la mar, a més de la distància respecte de l'Equador i dels cercles polars.

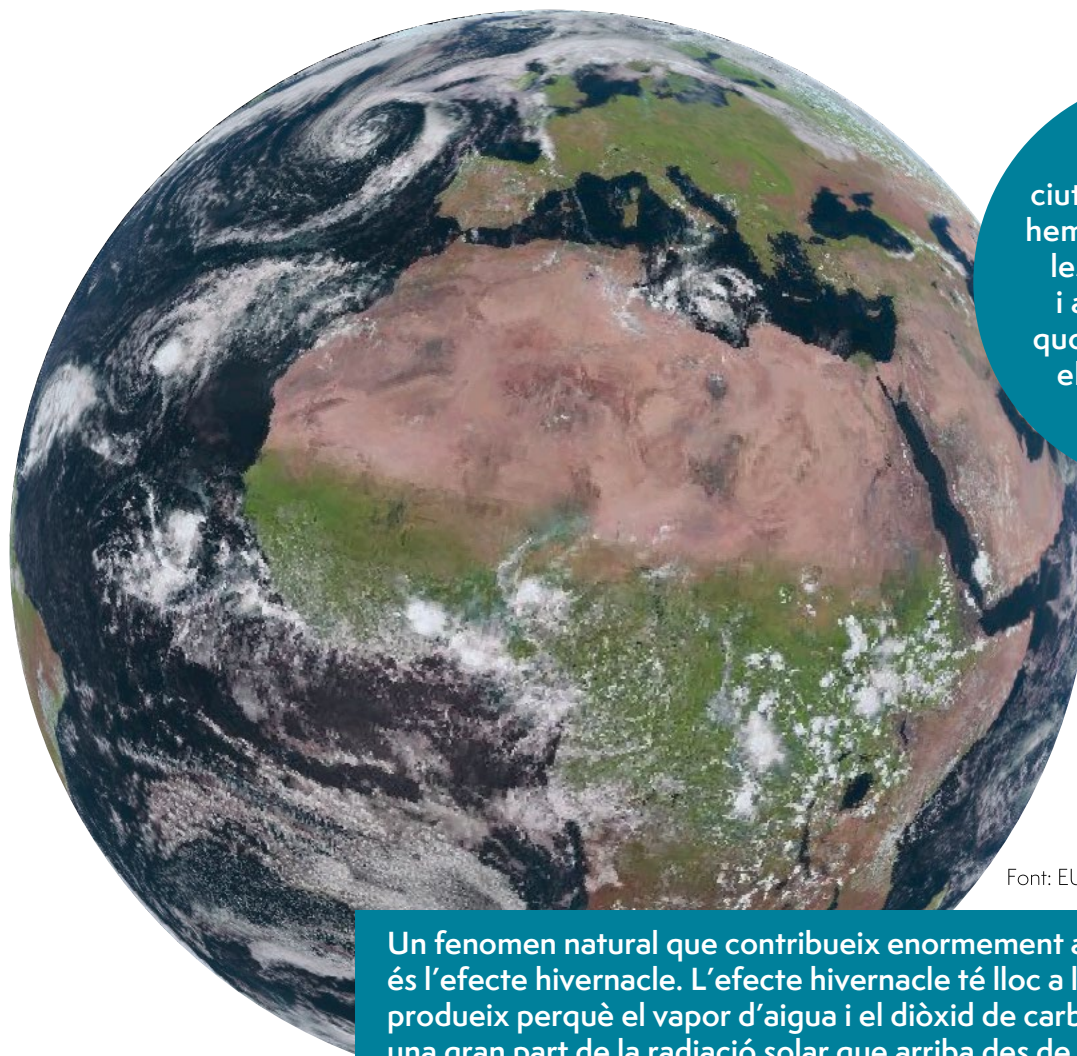
El clima és un factor decisiu en les característiques de qualsevol ecosistema.

Tot ecosistema pot variar perquè el clima també ho fa.

El canvi climàtic pot ser d'origen natural o també provocat per l'activitat humana.

Actualment, les activitats humanes provoquen la contaminació de l'aire, de les aigües dels rius i de les mars. La desforestació i l'erosió del sòl són considerades les causes principals del canvi climàtic.

Per tal de frenar el canvi climàtic, les institucions i els governs han arribat a acords d'aplicació conjunta com ara la reducció del CO₂ a l'atmosfera.

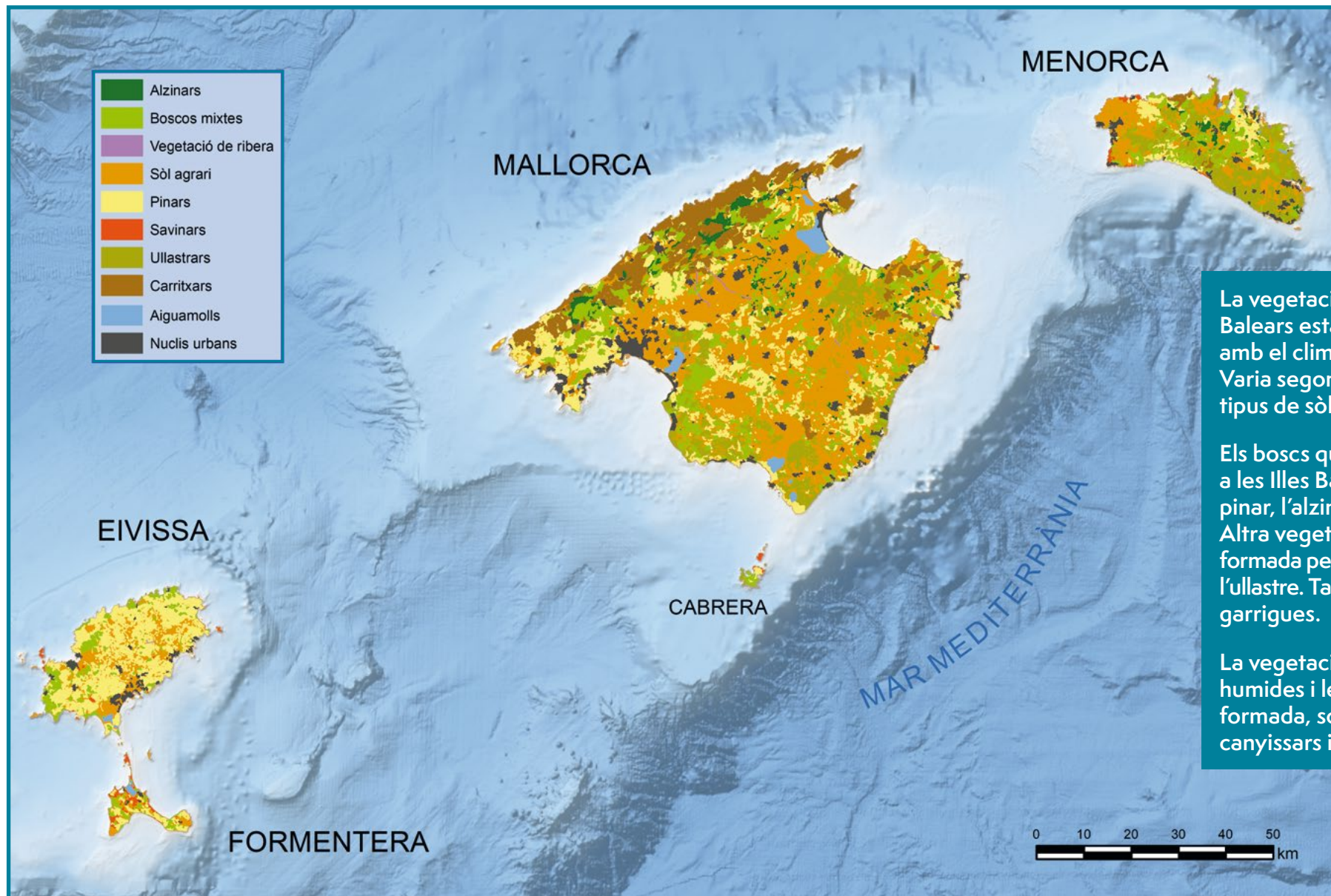

Font: EUMETSAT

Però també els ciutadans i ciutadanes hem de contribuir amb les nostres actituds i amb les activitats quotidianes a millorar el clima del nostre entorn.

Un fenomen natural que contribueix enormement al canvi climàtic és l'efecte hivernacle. L'efecte hivernacle té lloc a l'atmosfera i es produeix perquè el vapor d'aigua i el diòxid de carboni absorbeixen una gran part de la radiació solar que arriba des de la Terra, la qual absorbeix part de la del Sol i la torna a emetre. Això fa que la temperatura augmenti i, en conseqüència, es produeixi el desgel dels pols i de les glaceres més importants del nostre planeta. Aquest fet provoca un augment de l'aigua dels oceans, que incrementa inusualment la freqüència de fortes tempestes, fiblons, huracans i grans inundacions.

La vegetació

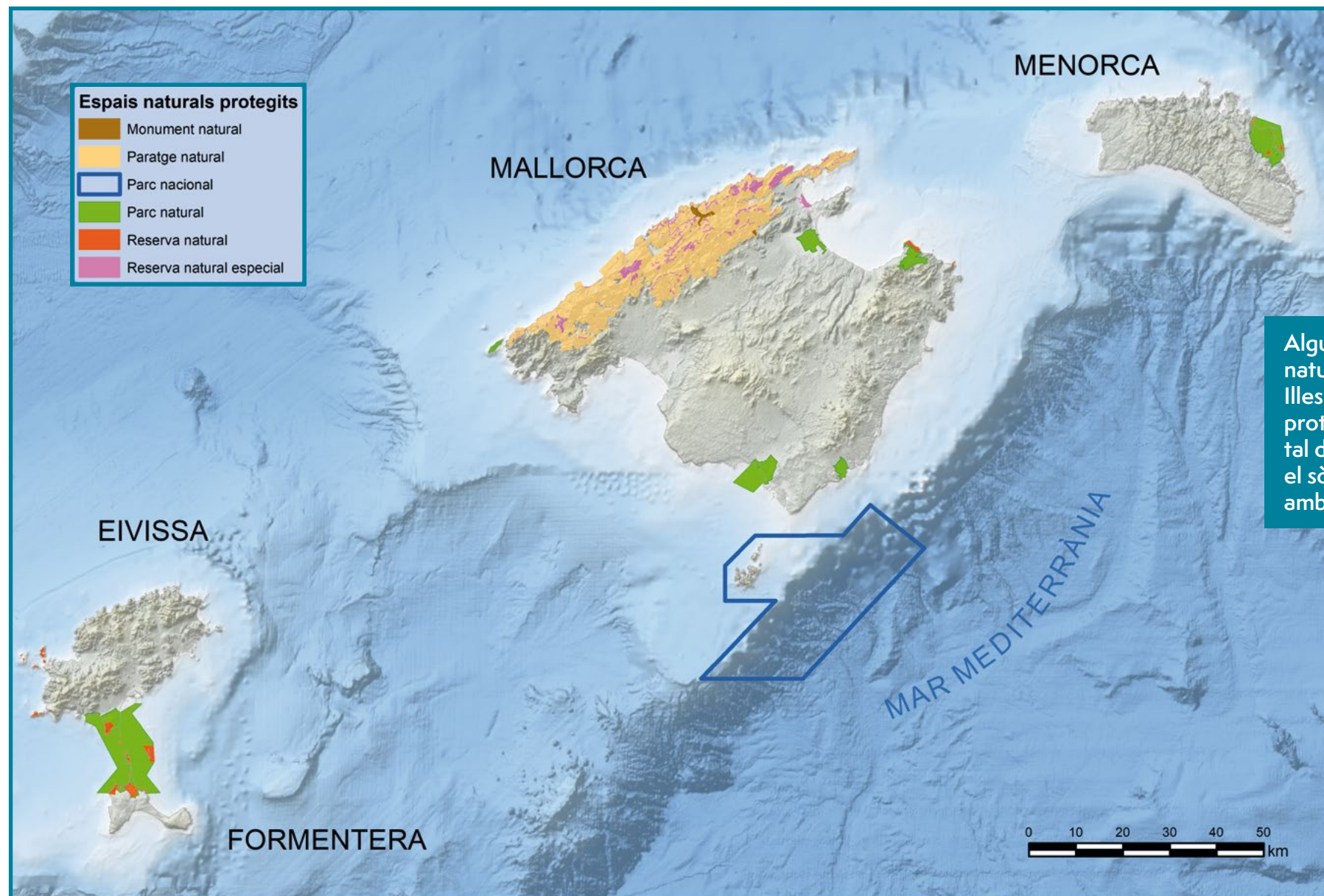
La vegetació de les Illes Balears està relacionada amb el clima mediterrani. Varia segons la zona i el tipus de sòl.

Els boscs que predominen a les Illes Balears són el pinar, l'alzinar i el savinar. Altra vegetació és la formada pel carritx i l'ullastra. També hi ha les garrigues.

La vegetació de les zones humides i les riberes està formada, sobretot, per canyissars i salicornars.

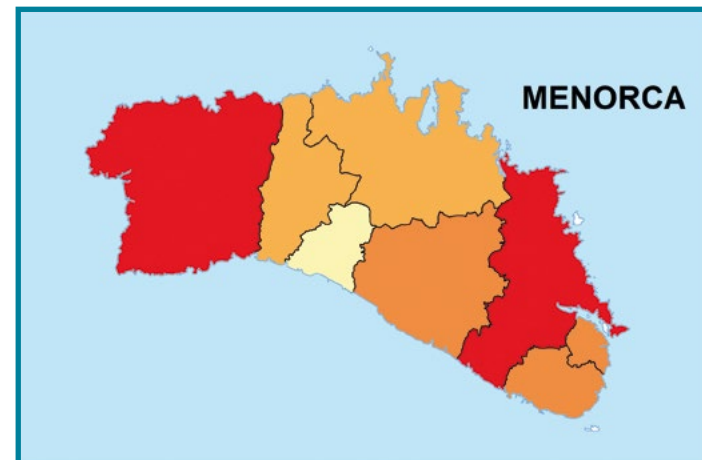
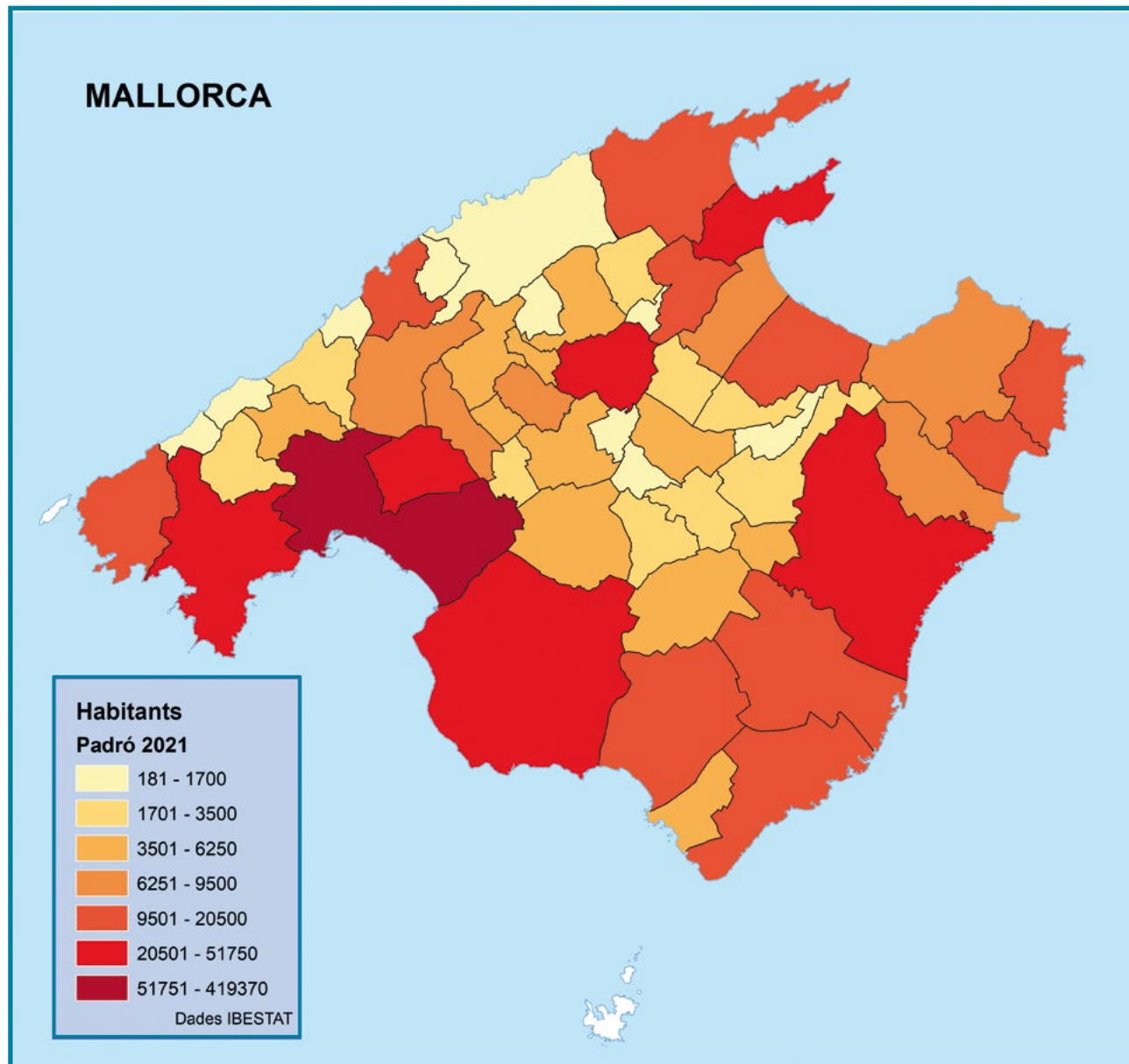
Font: MITECO/IFN

Les àrees naturals d'especial protecció

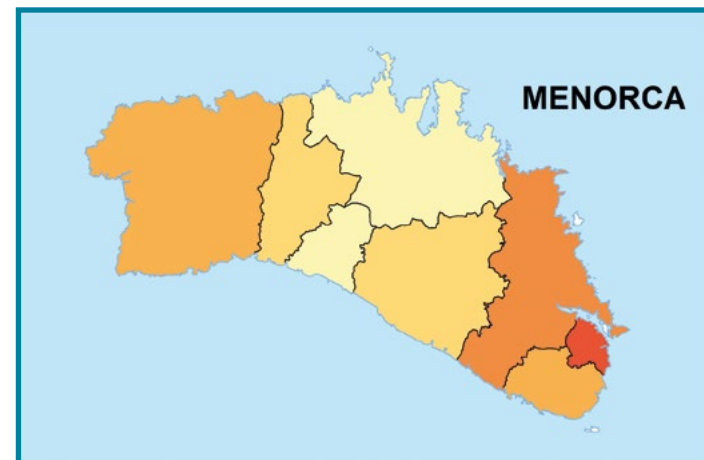
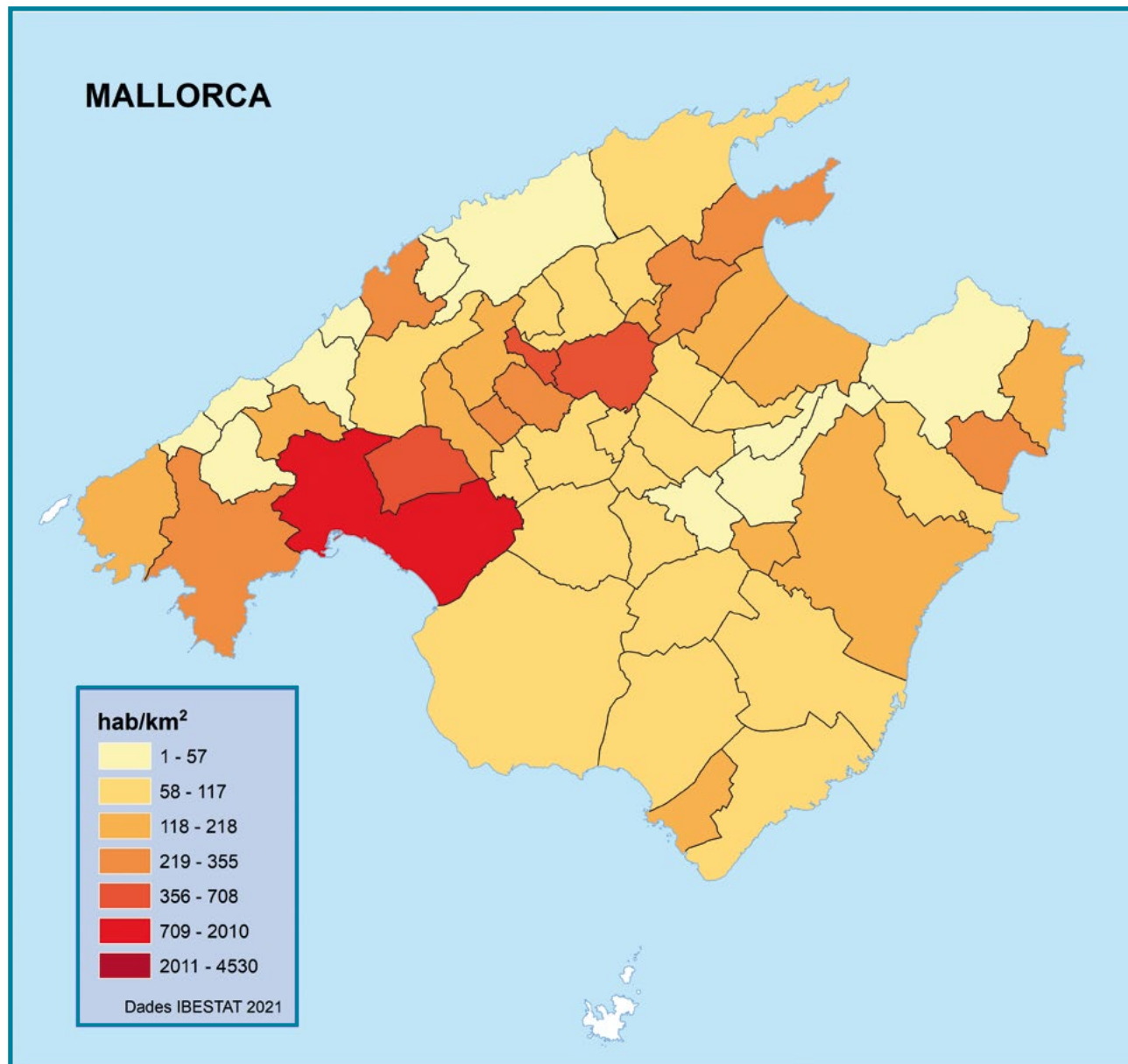
Alguns dels espais naturals de les Illes Balears estan protegits per llei per tal de conservar-ne el sòl i els recursos ambientals.

La població

Font: IGN/IBESTAT

La densitat de població

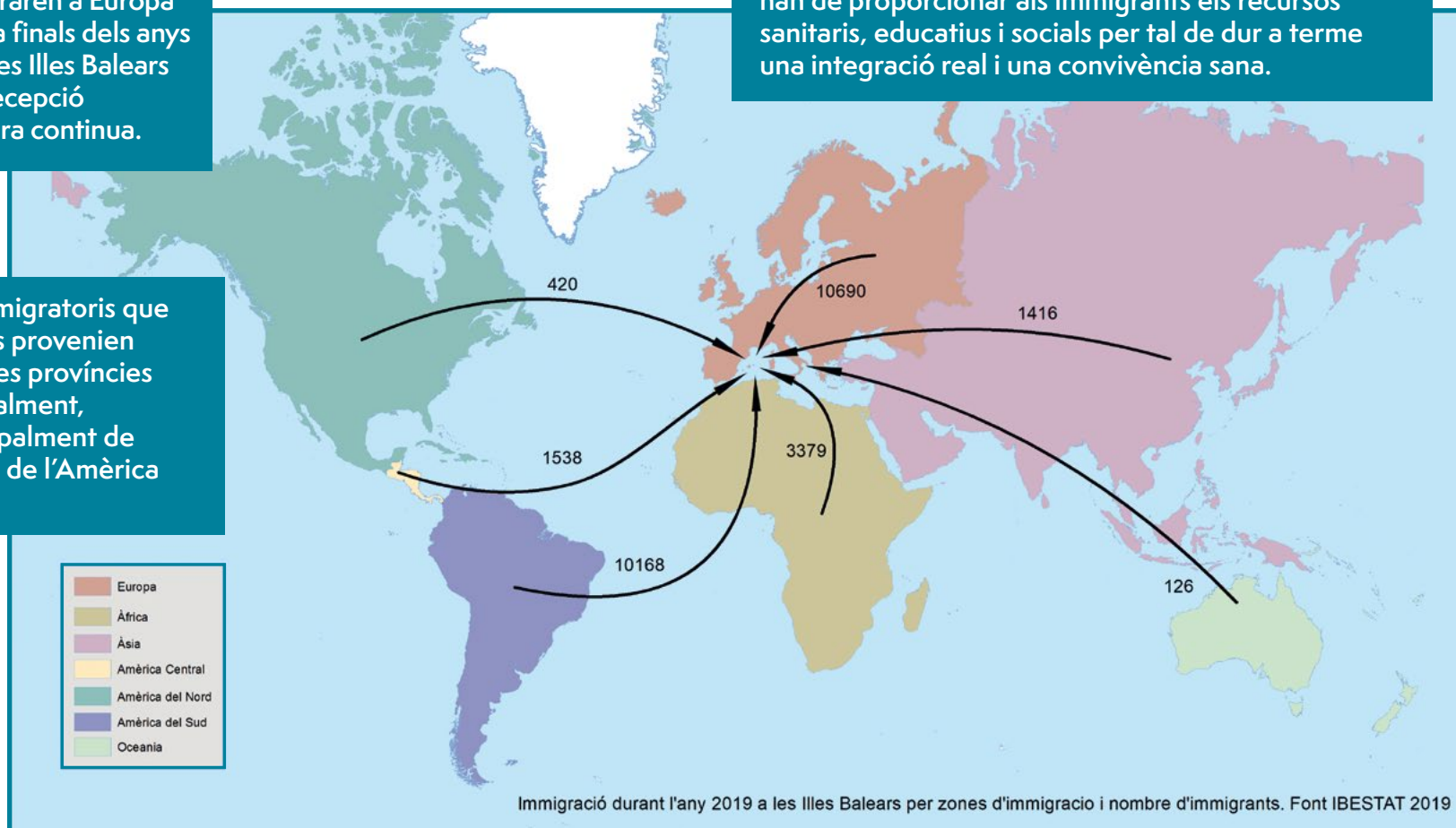
Font: IGN/IBESTAT

El moviment migratori

Les Illes Balears, al llarg d'aquests darrers cent cinquanta anys, han tingut moviments d'emigració i d'immigració. Des de la segona meitat del segle XIX fins a mitjan dècada dels anys seixanta del segle XX, una gran quantitat d'habitants d'aquesta comunitat autònoma emigraren a Europa i a Amèrica. Mentrestant, a finals dels anys seixanta del segle passat, les Illes Balears passaren a ser un lloc de recepció d'immigrants que encara ara continua.

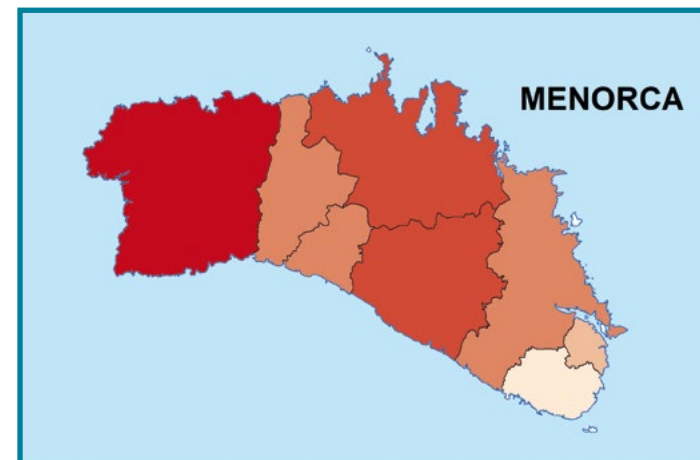
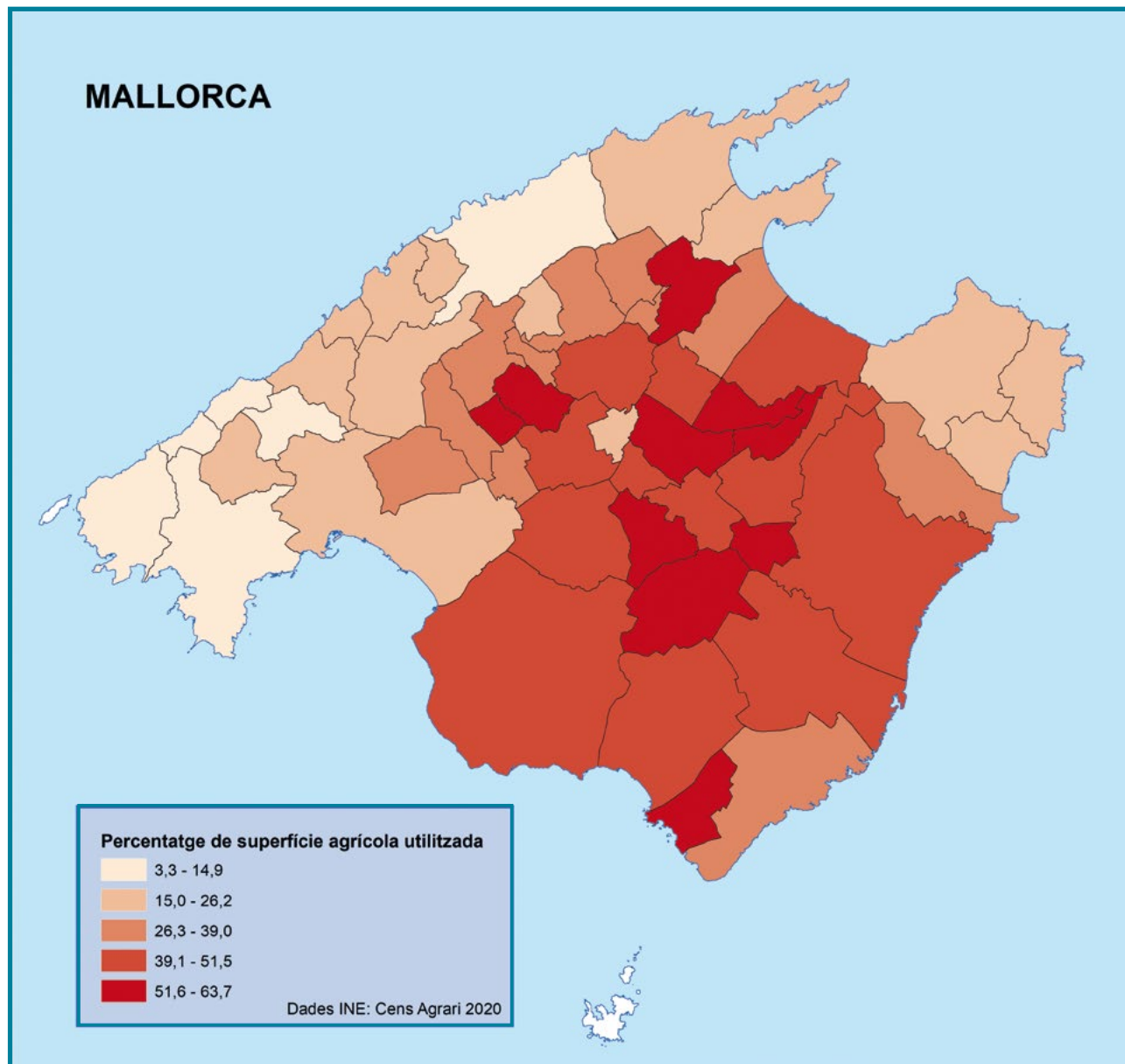
Els moviments immigratoris són molt enriquidors per als països d'acollida perquè els aporten nous i diferents aspectes culturals i altres formes de vida social i costums. Així, també contribueixen a l'evolució econòmica, ja que els immigrants s'integren en el món laboral. D'altra banda, els països receptors han de proporcionar als immigrants els recursos sanitaris, educatius i socials per tal de dur a terme una integració real i una convivència sana.

Els primers moviments immigratoris que arribaren a les Illes Balears provenien majoritàriament de diverses províncies espanyoles. Emperò, actualment, la immigració prové principalment de països europeus, d'Àfrica i de l'Amèrica Central i Llatina.

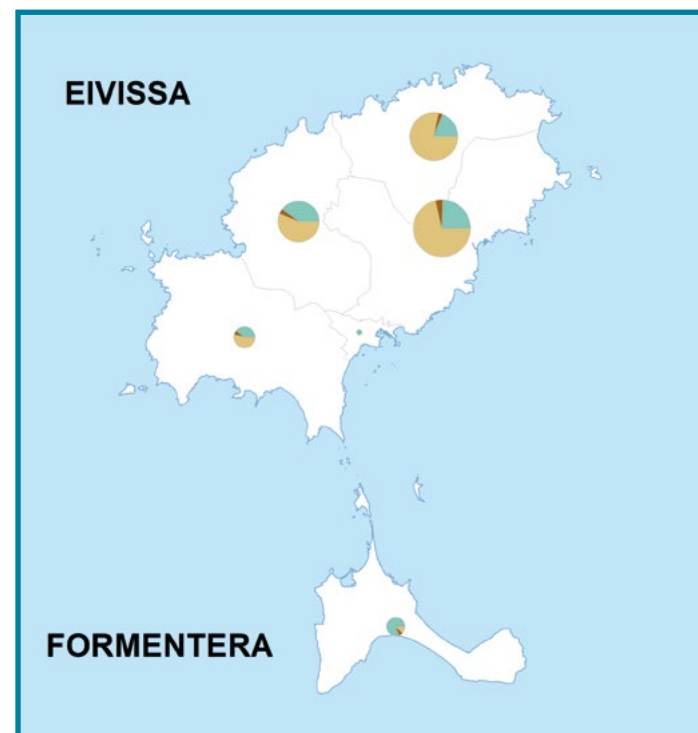
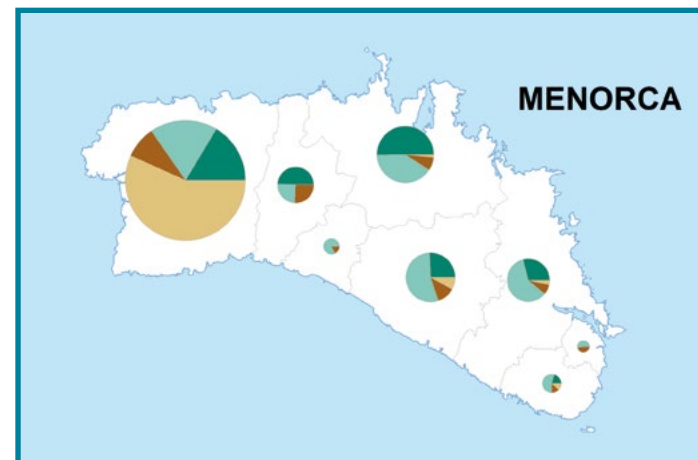
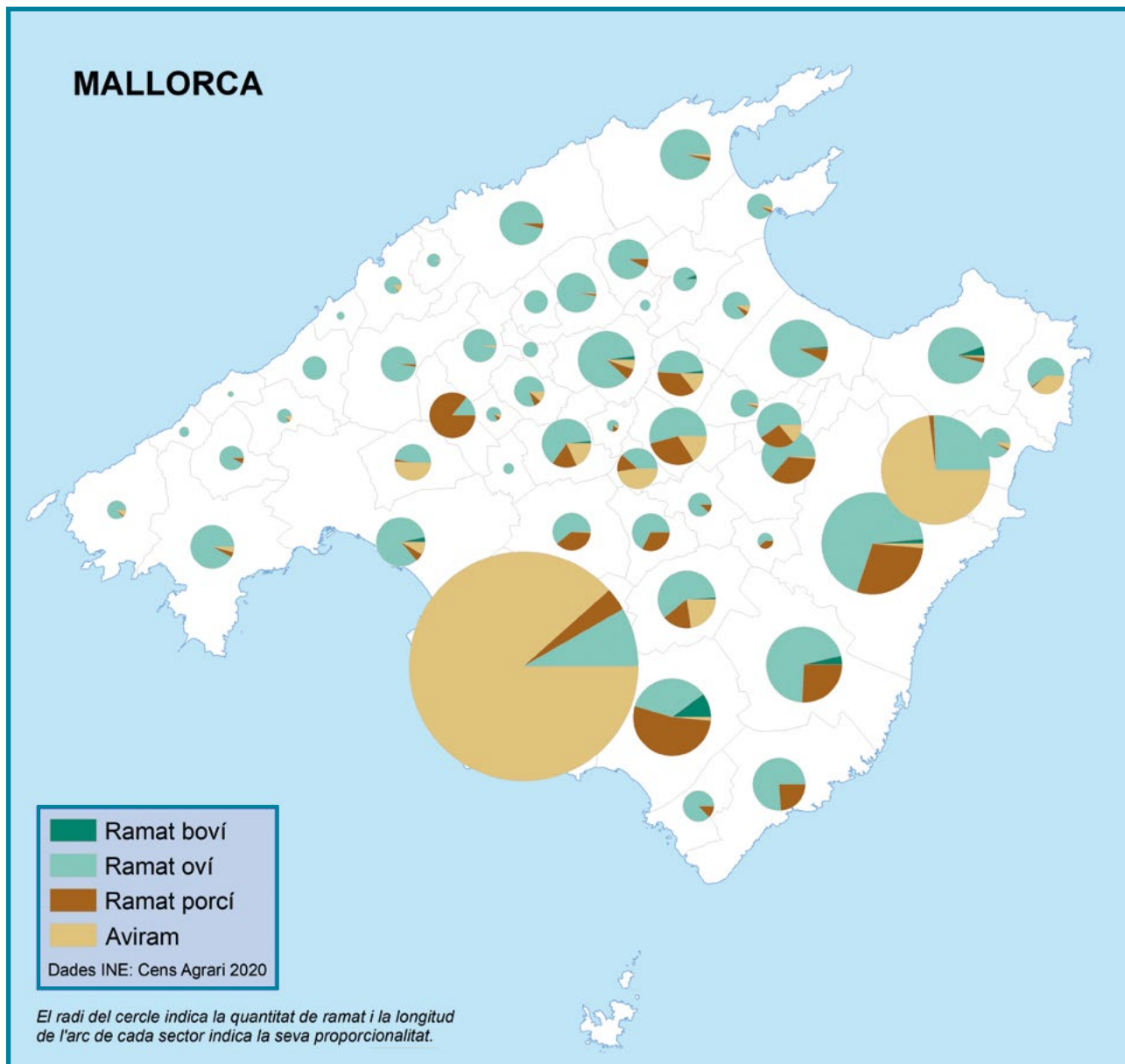
Font: ArcGis World Continents/IBESTAT

L'agricultura

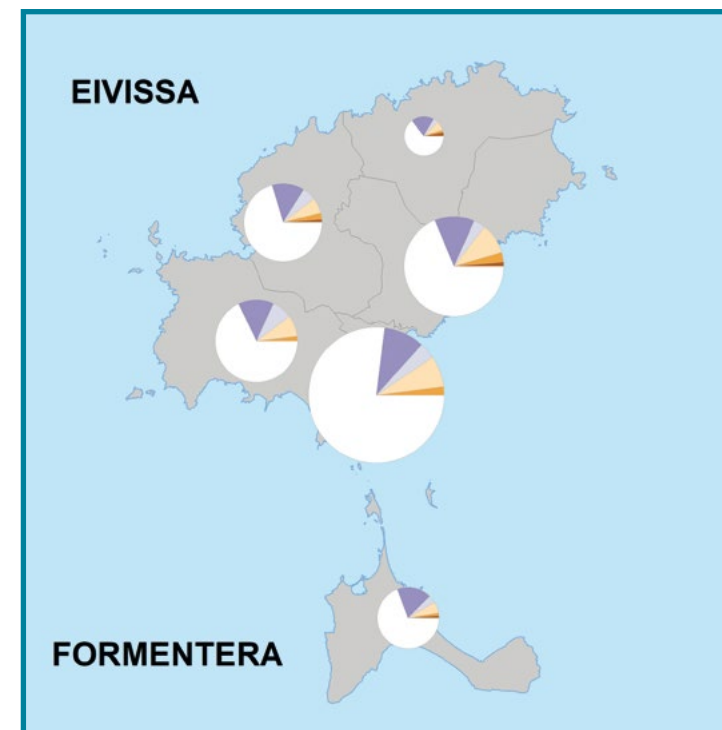
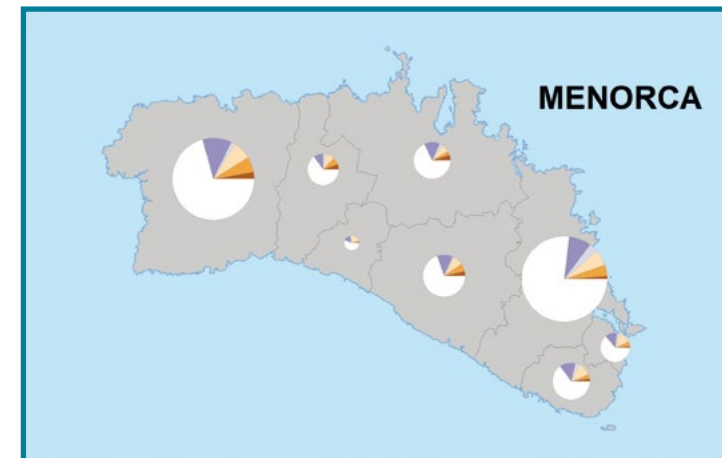
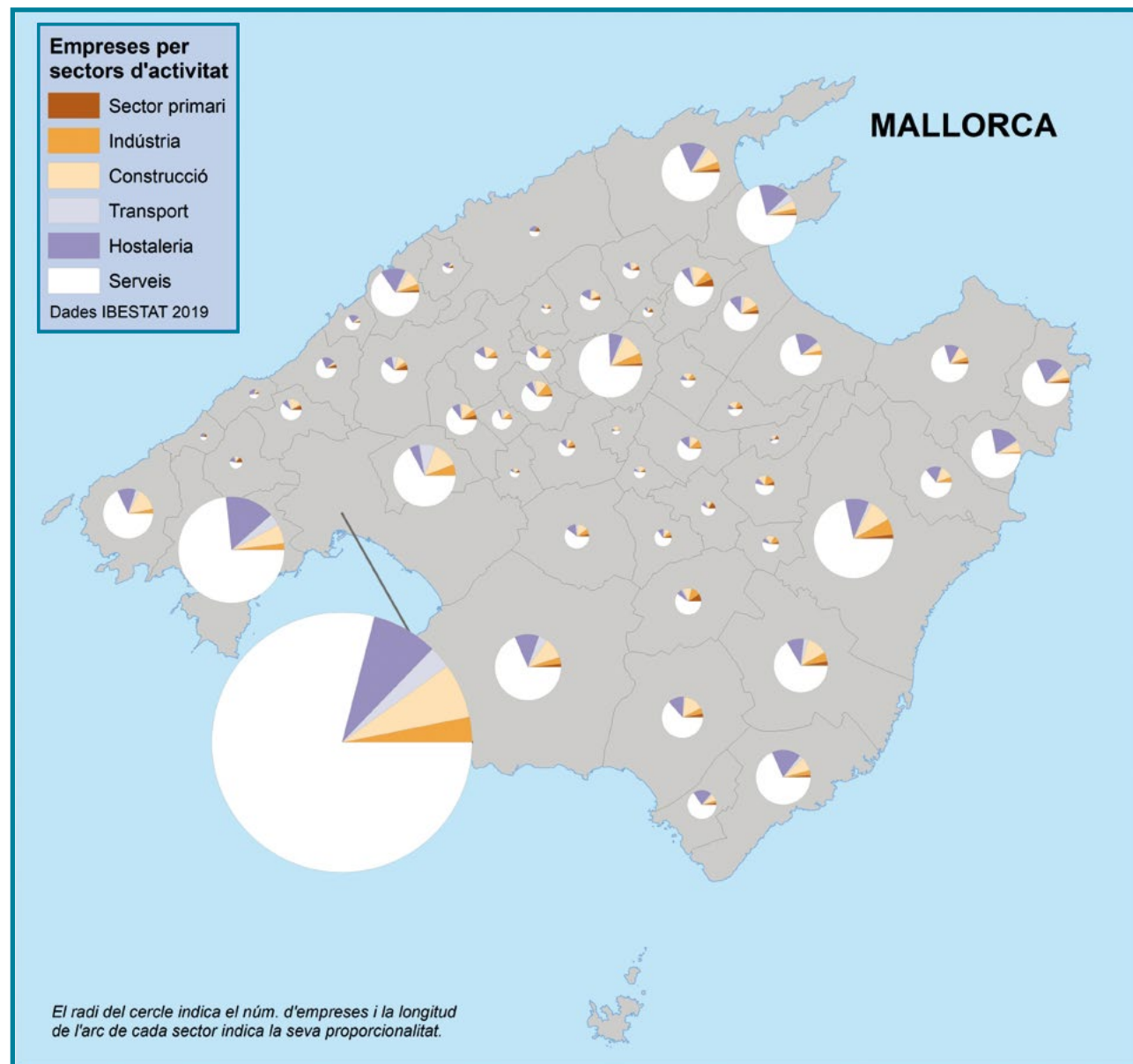
Font: IGN/INE

La ramaderia i l'aviram

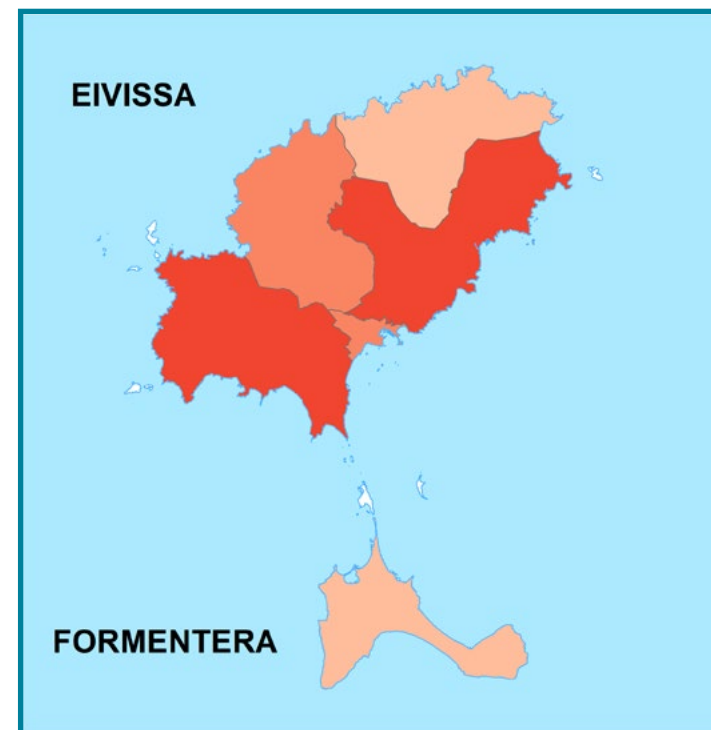
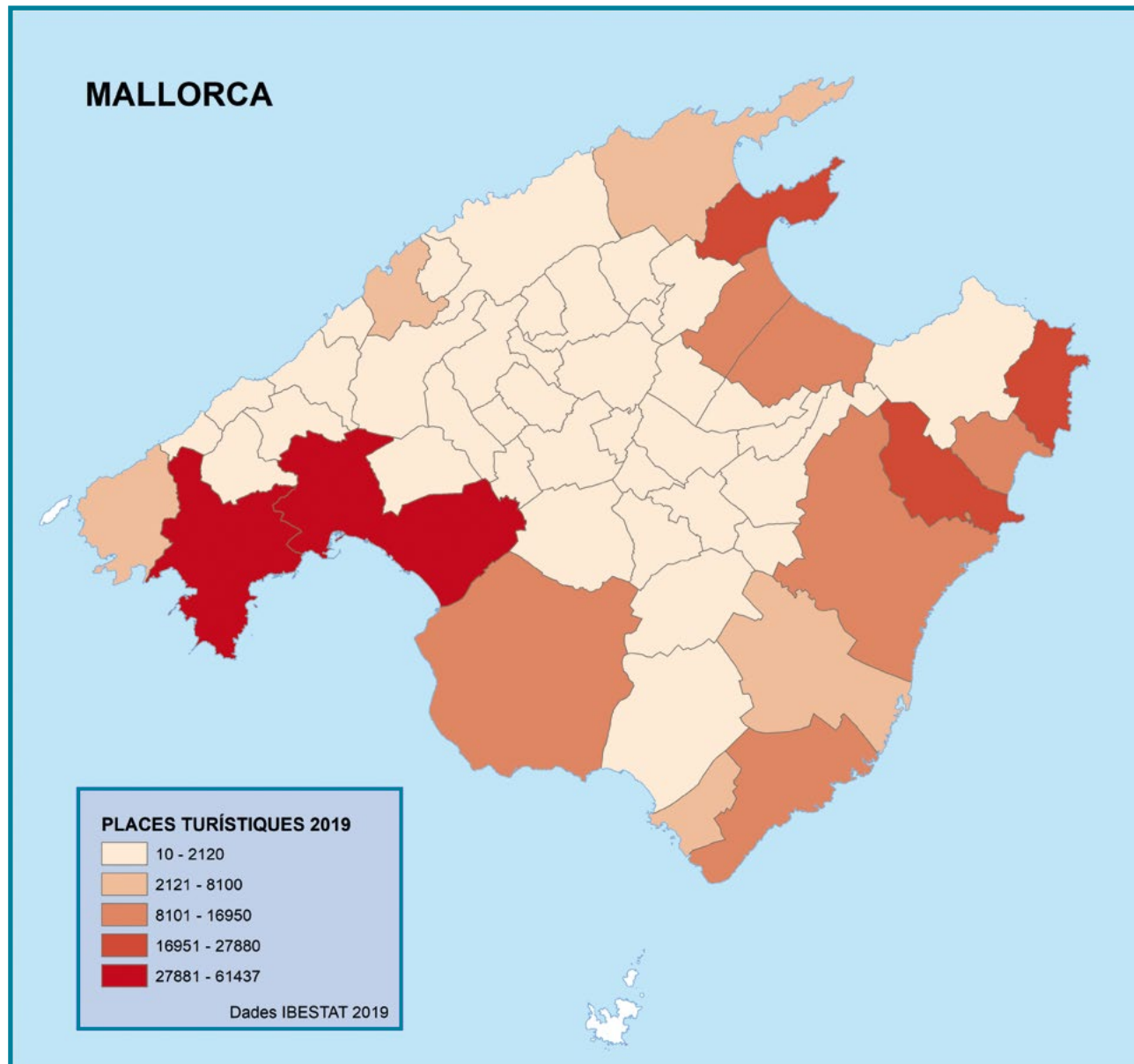
Font: IGN/INE

Els sectors de producció

Font: IGN/IBESTAT

Les places turístiques

Font: IGN/IBESTAT

Importacions i exportacions per sectors de producció

El sector primari inclou totes aquelles activitats relacionades amb l'agricultura, la ramaderia, la pesca, la mineria i la silvicultura.

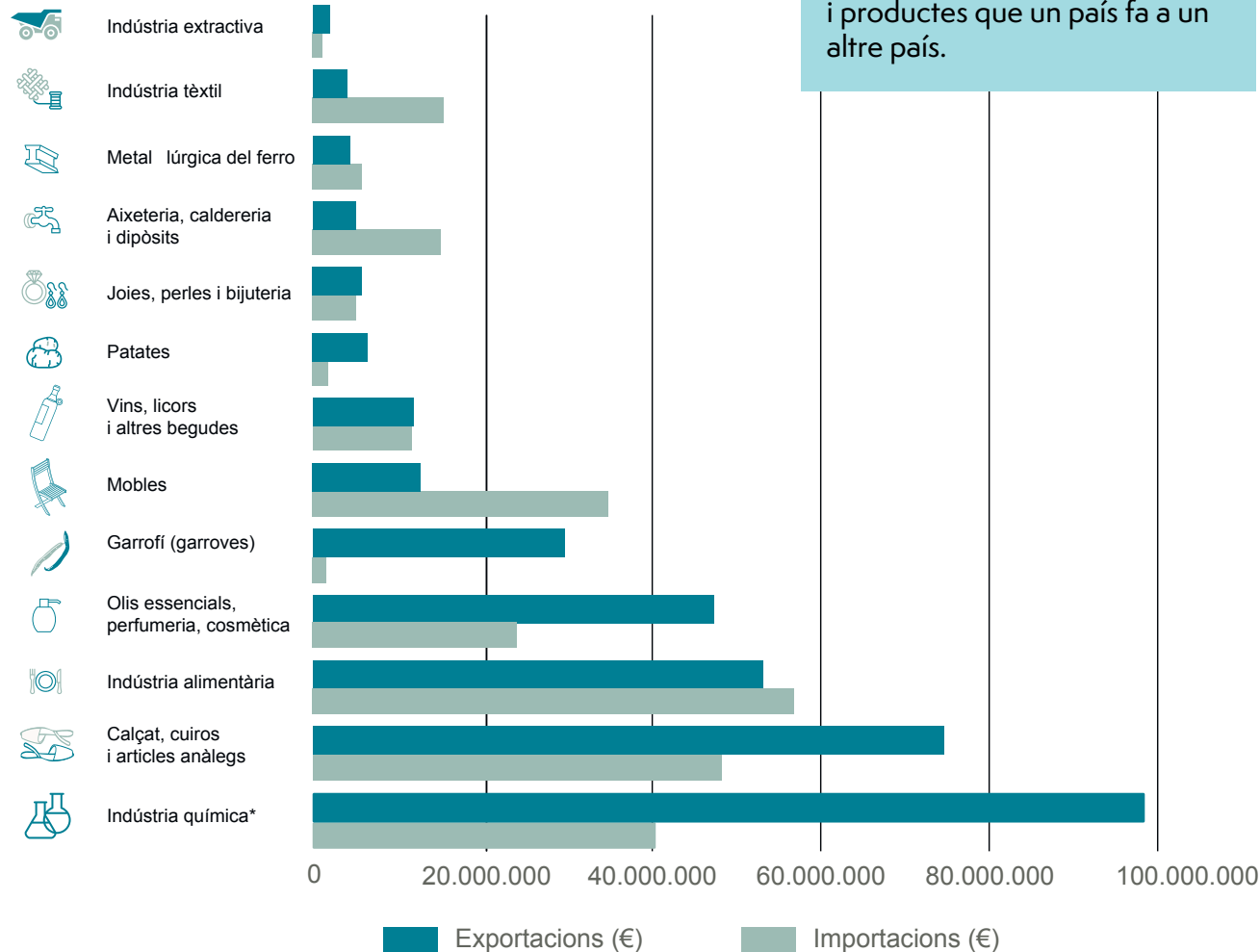
El sector secundari el formen totes les activitats de treball que consisteixen a transformar productes obtinguts de la natura en productes elaborats, com l'artesania, la indústria i la construcció.

El sector terciari està format pels oficis i les professions que ofereixen un servei a les persones.

Els polígons industrials són zones, situades prop dels pobles o ciutats, on es troben els magatzems, les fàbriques i les indústries.

Importació: conjunt de matèries i productes que un país compra a un altre.

Exportació: venda de matèries i productes que un país fa a un altre país.

*Les dades relatives a indústria química estan dividides per 10, per tal de permetre que la resta de dades sigui visible

Font: IBESTAT 2021

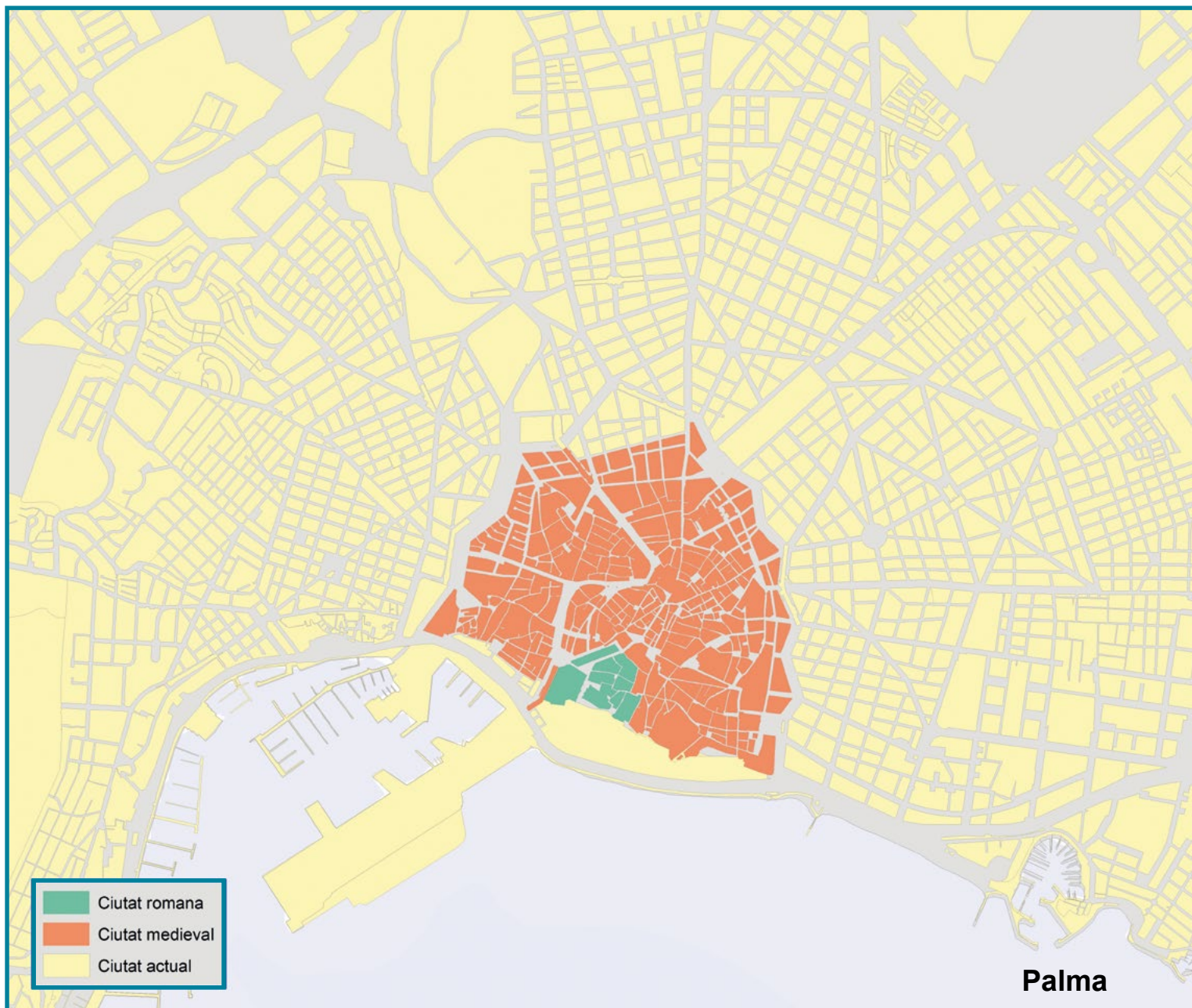
HISTÒRIA

Evolució urbana de la ciutat de Palma

Al llarg de la història els nuclis urbans evolucionen. Es tornen més grans. A vegades, fins i tot, absorbeixen altres nuclis més petits dels seus voltants.

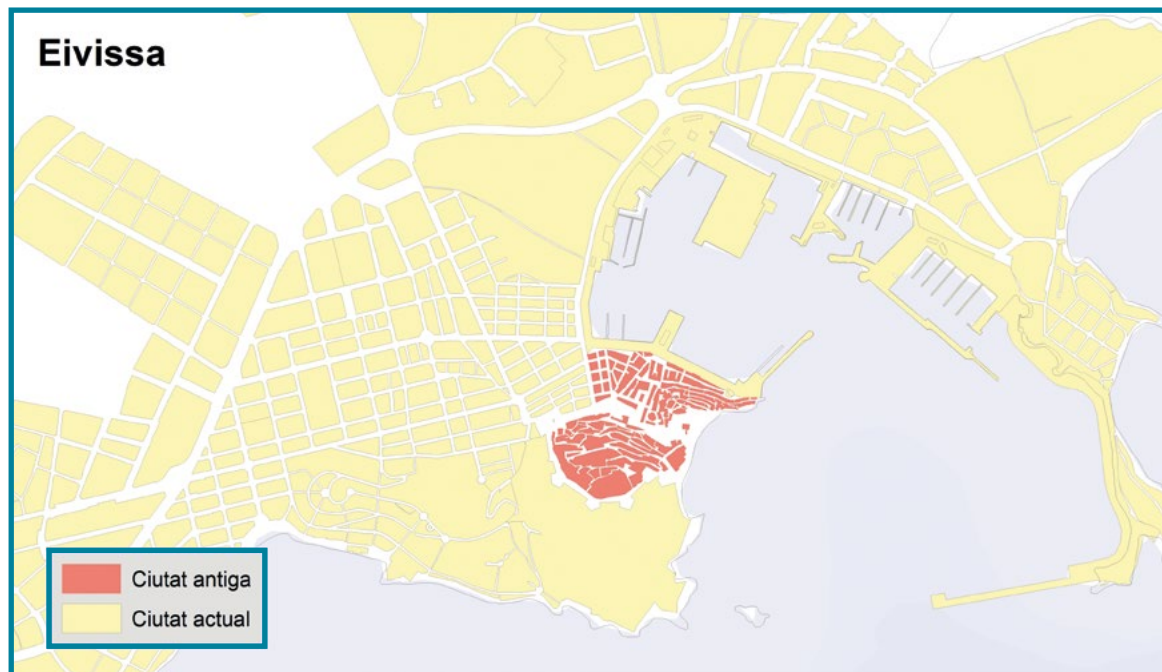
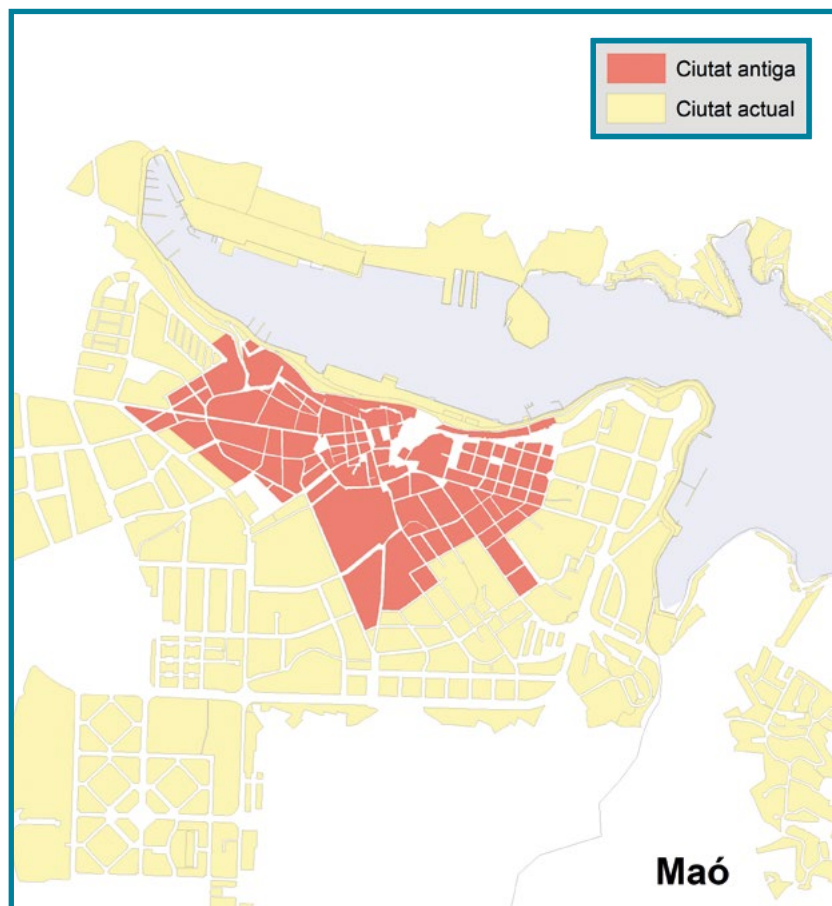
La ciutat de Palma, en la seva evolució, ha passat per una sèrie d'etapes. Les corresponents a l'època romana, a la medieval musulmana i a la medieval cristiana configuren el que s'anomena nucli antic de Palma. El nucli antic es caracteritza perquè està tancat per unes murades i té els carrers estrets i tortuosos.

Però fou a partir del s. XIX quan el nucli urbà de Palma experimentà un gran creixement, fora de les murades, que a hores d'ara encara continua. Aquesta zona de creixement és coneguda amb el nom de *l'Eixample*.

Font: IGN/Atlas geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

Evolució urbana de les ciutats de Maó i d'Eivissa

A mitjan s. XX, les fàbriques i els tallers artesanals que fins aleshores estaven ubicats dins les ciutats s'instal·len als afores, als anomenats polígons industrials.

Font: IGN/Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

Les Illes Balears durant la prehistòria: pretalaiòtic

L'estudi de l'evolució de la humanitat i els canvis que s'han produït al llarg del temps es coneixen amb el nom de *prehistòria* i *història*.

La història comença amb l'aparició de l'escriptura, mentre que la prehistòria fa referència al llarg període anterior a la història, en què no hi havia documents escrits.

La prehistòria es divideix en dos grans períodes, anomenats *edat de la pedra* (paleolític i neolític) i *edat dels metalls*.

A les Illes Balears, fins a hores d'ara, no s'han trobat restes corresponents al paleolític.

El pretalaiòtic fa referència a una època anterior a la construcció de talaïots i coincideix amb els primers moments de l'ús del bronze.

Les navetes són construccions megalítiques de les Illes Balears pròpies de l'època pretalaiòtica. A Mallorca les feien servir d'habítacle, mentre que a Menorca s'empraven com a lloc d'enterrament.

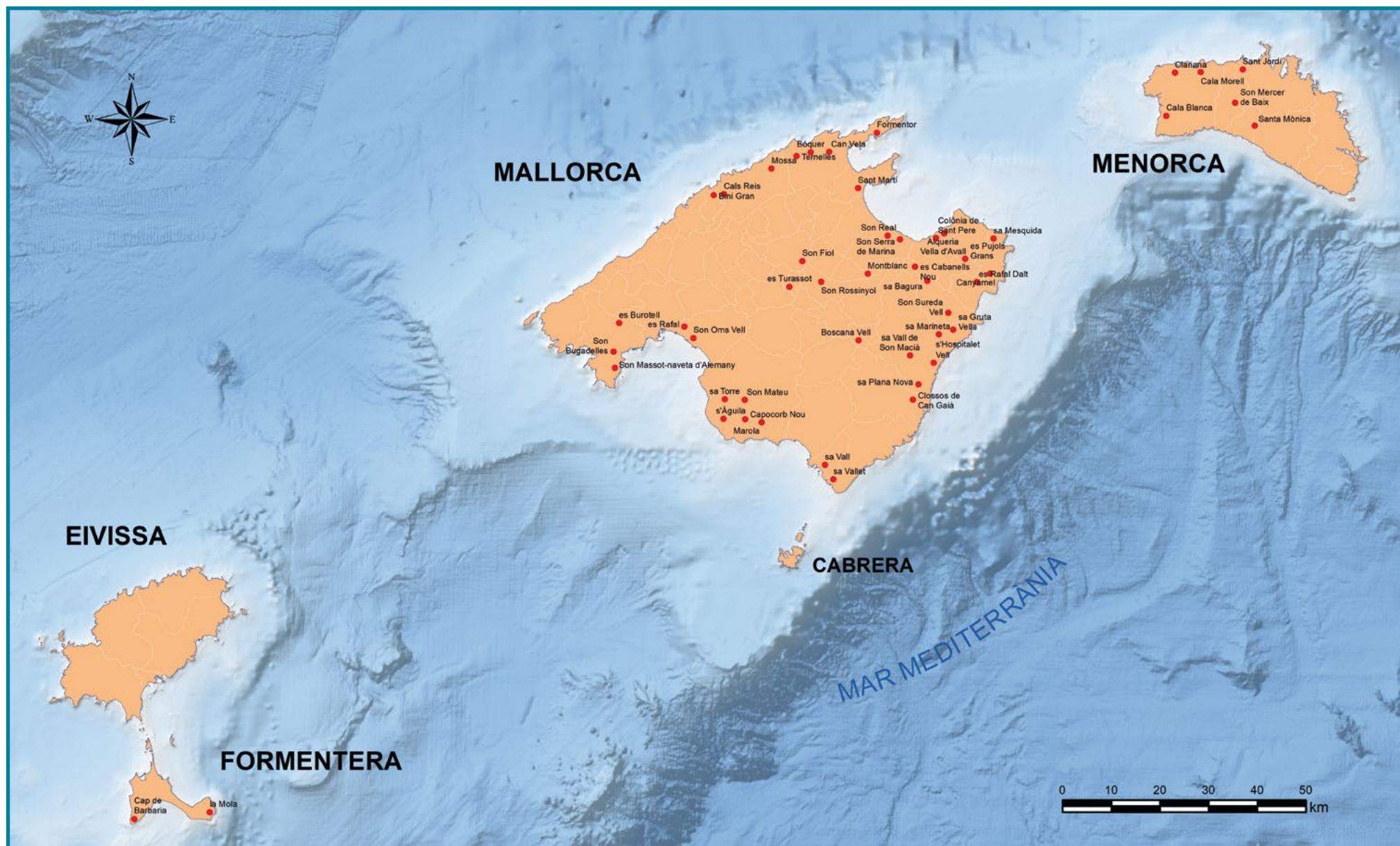
Lític: és un adjectiu que fa referència a la pedra. Els períodes paleolític i neolític equivalen al temps en què els humans empraven la pedra com a utensili.

Paleolític: és l'etapa més antiga i llarga de la prehistòria. Durant aquest temps, els humans són nòmades, caçadors i recol·lectors.

Neolític: és el període en què els humans deixen de ser nòmades per passar a ser sedentaris. Es practiquen la ramaderia i l'agricultura i comença a fabricar-se la ceràmica.

Calcolític: període de la prehistòria en el qual es fa ús del coure.

Edat del bronze: s'anomena així el període en què s'usa el bronze per a la fabricació d'objectes, eines i armes.

Font: EMODnet/Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

Les Illes Balears durant la prehistòria: talaiòtic

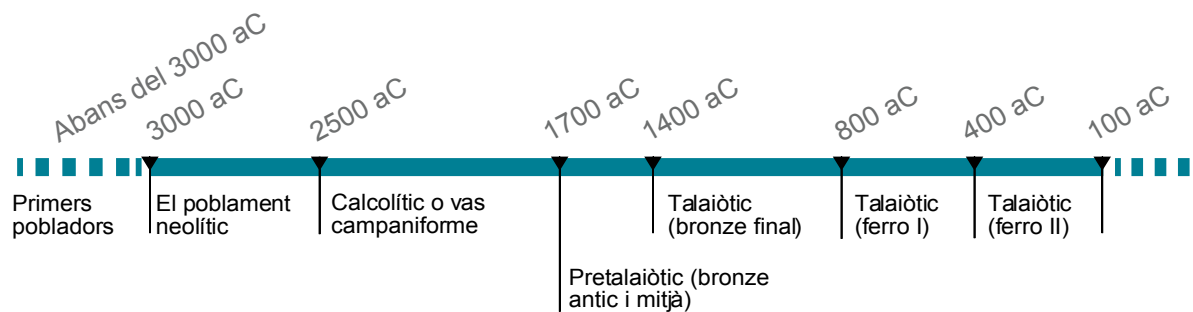

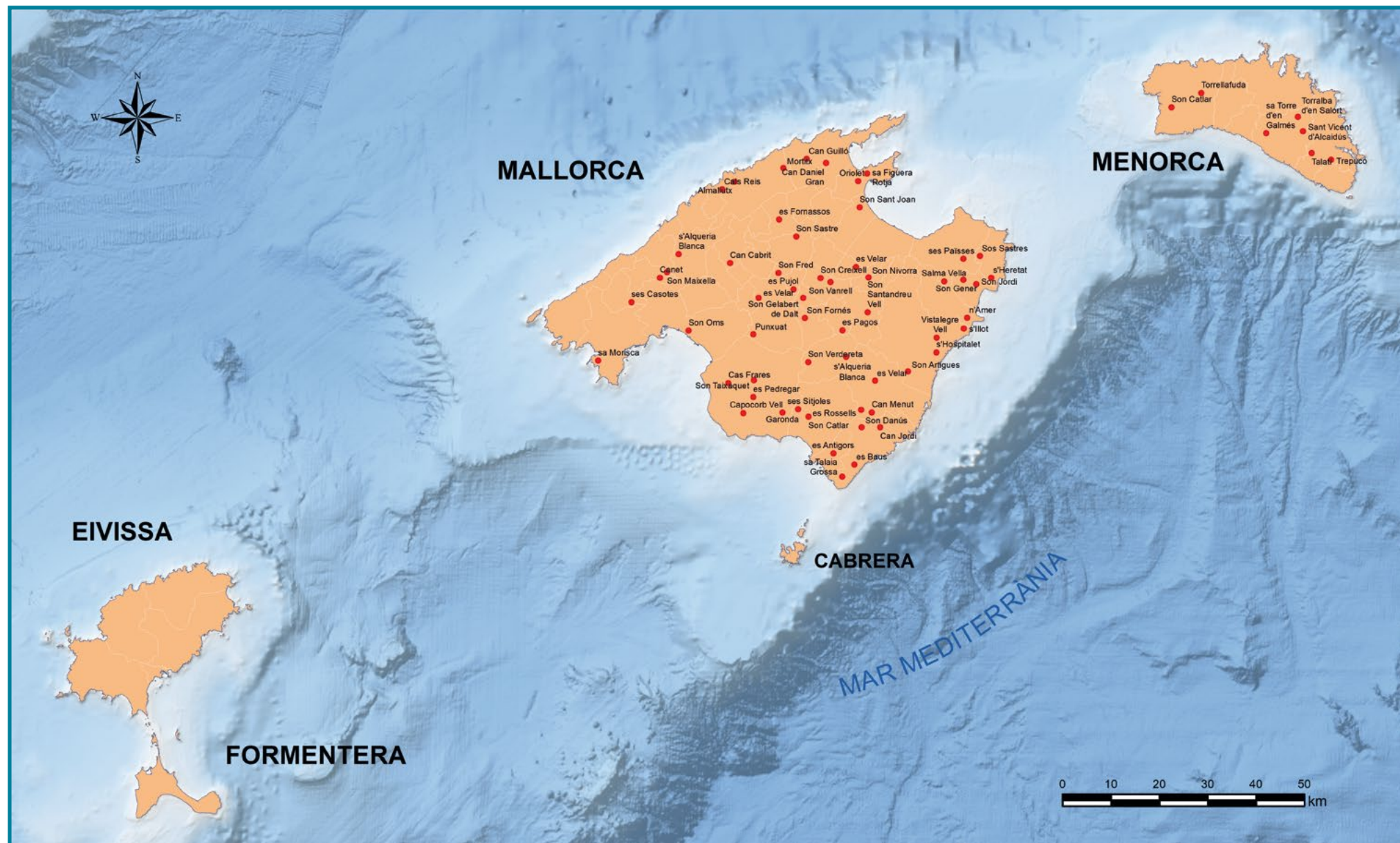
L'època talaiòtica també coincideix amb l'edat del bronze i es caracteritza perquè a Mallorca i a Menorca es construeixen talaiots, que són edificacions megalítiques amb usos diversos.

A Eivissa no hi ha restes talaiòtiques. Dins els recintes ciclopis de Menorca, sovint també s'hi troben les taules.

CRONOLOGIA

Font: IGN/EMODnet/Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

Antigues civilitzacions i les Illes Balears

La mar Mediterrània banya tres continents: Europa, Àsia i Àfrica. A la part occidental hi ha un estret natural conegut antigament amb el nom de *Columnes d'Hèrcules*.

Font: EMODnet/Atlas geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

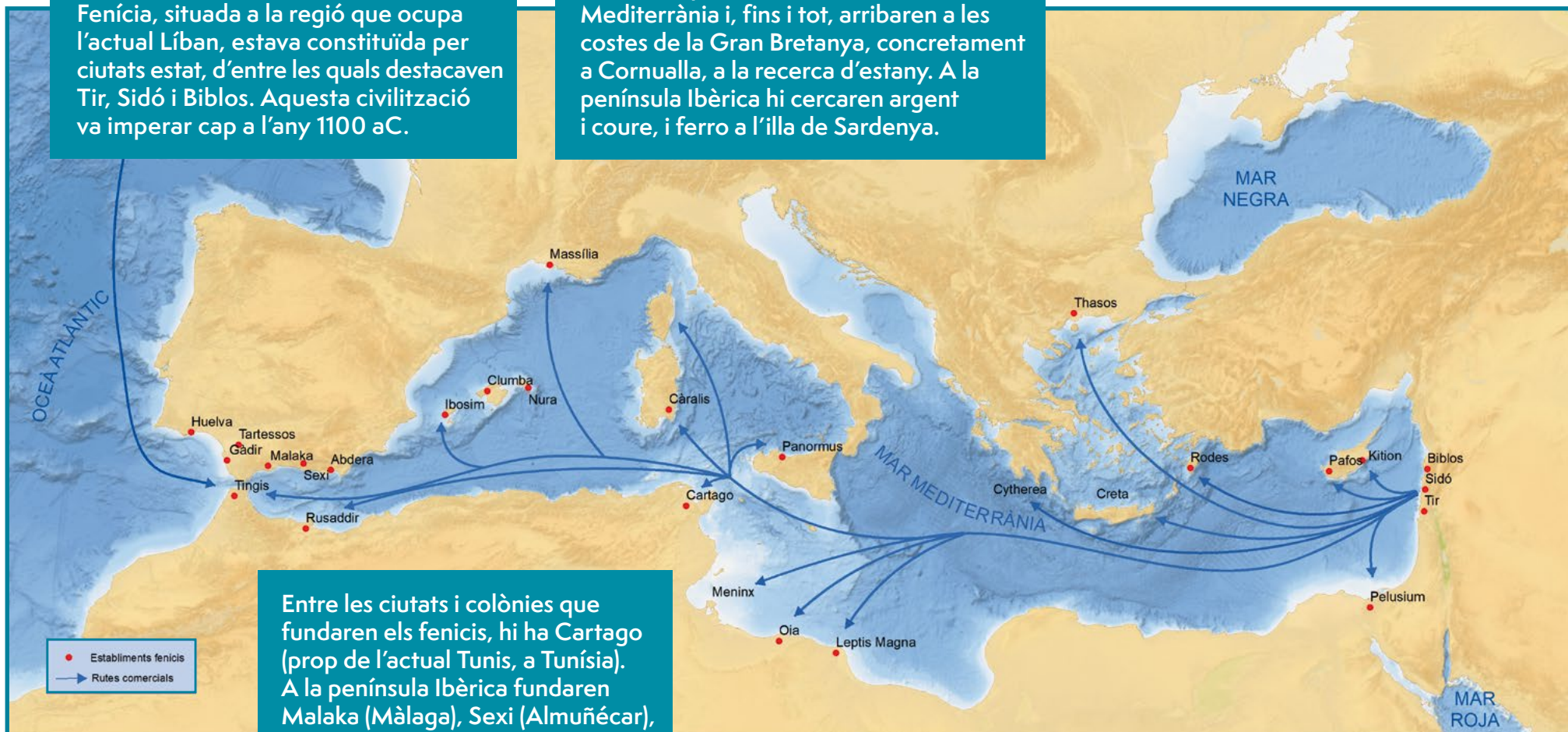
Durant la prehistòria i l'edat antiga, les civilitzacions de Mesopotàmia i Egipte tengueren una gran importància cultural, social i econòmica.

Els primers pobles que colonitzaren les Illes Balears foren els fenicis, posteriorment els grecs i després els romans.

Fenícia i les Illes Balears

Fenícia, situada a la regió que ocupa l'actual Líban, estava constituïda per ciutats estat, d'entre les quals destacaven Tir, Sidó i Biblos. Aquesta civilització va imperar cap a l'any 1100 aC.

L'activitat comercial, basada en el bescanvi, fou molt important; per això, els fenicis fundaren nombroses colònies i factories per tota la conca de la mar Mediterrània i, fins i tot, arribaren a les costes de la Gran Bretanya, concretament a Cornualla, a la recerca d'estany. A la península Ibèrica hi cercaren argent i coure, i ferro a l'illa de Sardenya.

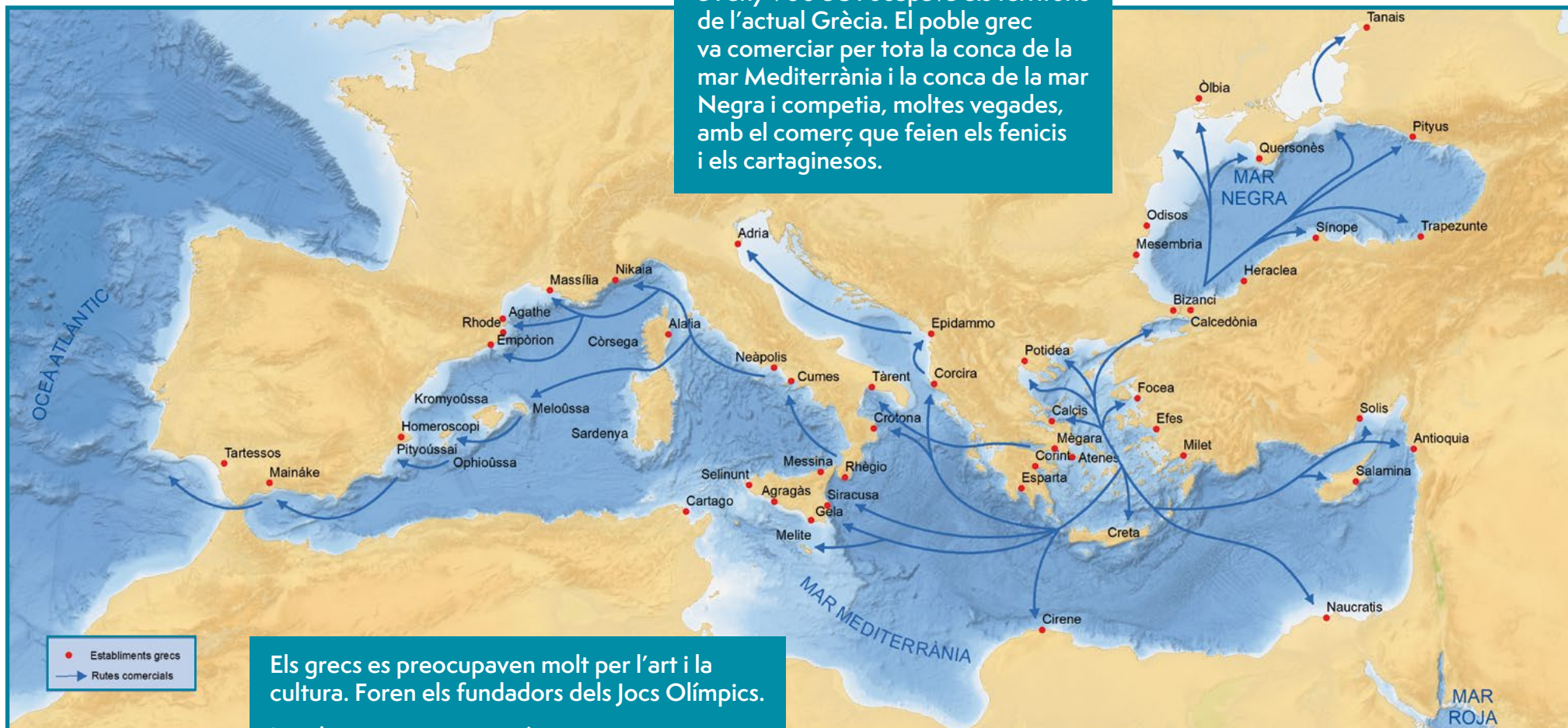

Entre les ciutats i colònies que fundaren els fenicis, hi ha Cartago (prop de l'actual Tunis, a Tunísia). A la península Ibèrica fundaren Malaka (Màlaga), Sexi (Almuñécar), Abdera (Adra), Huelva i Gadir (Cadis). De l'arxipèlag balear, l'illa d'Eivissa és la que té més restes arqueològiques fenícies.

Font: EMODnet/Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

Grècia i les Illes Balears

La civilització grega aparegué cap a l'any 900 aC i ocupava els territoris de l'actual Grècia. El poble grec va comerciar per tota la conca de la mar Mediterrània i la conca de la mar Negra i competia, moltes vegades, amb el comerç que feien els fenicis i els cartaginesos.

Els grecs es preocupaven molt per l'art i la cultura. Foren els fundadors dels Jocs Olímpics.

Les dues ciutats estat més importants eren Esparta i Atenes. El poble grec, a més de ser comerciant, també va ser guerrer.

Font: EMODnet /Atlas geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

Roma i les Illes Balears

Les províncies romanes eren governades per un magistrat.

L'any 197 aC la península Ibèrica es dividia en dues províncies: la *Hispania Citerior*, que comprenia la part oriental de la península fins al sud de l'actual Cartagena, i la *Hispania Ulterior*, que abraçava tota la conca del riu Guadalquivir i la franja litoral meridional peninsular.

L'emperador August va reorganitzar l'administració de la península Ibèrica en tres províncies: Tarraconense, Bètica i Lusitània.

Font: Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

L'any 123 aC, Quint Cecili Metel va emprendre la conquesta de les Illes Balears. Roma hi fundà colònies i viles.

Font: IGN/SITIBSA/Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

Els regnes bàrbars i les Illes Balears

Els vàndals foren un dels pobles bàrbars que tengueren una certa influència a les Illes Balears.

Els vàndals entraren a la península Ibèrica l'any 409 i, seguidament, passaren a Àfrica, on crearen un regne amb capital a l'antiga Cartago.

L'any 455 conquistaren les Balears i, juntament amb Còrsega i Sardenya, les integraren al seu regne.

Font: Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

L'imperi bizantí i les Illes Balears

L'emperador bizantí Justinià (518-565) va voler reunificar l'antic imperi romà. Per aquest motiu, els seus generals conqueriren tota la conca mediterrània occidental.

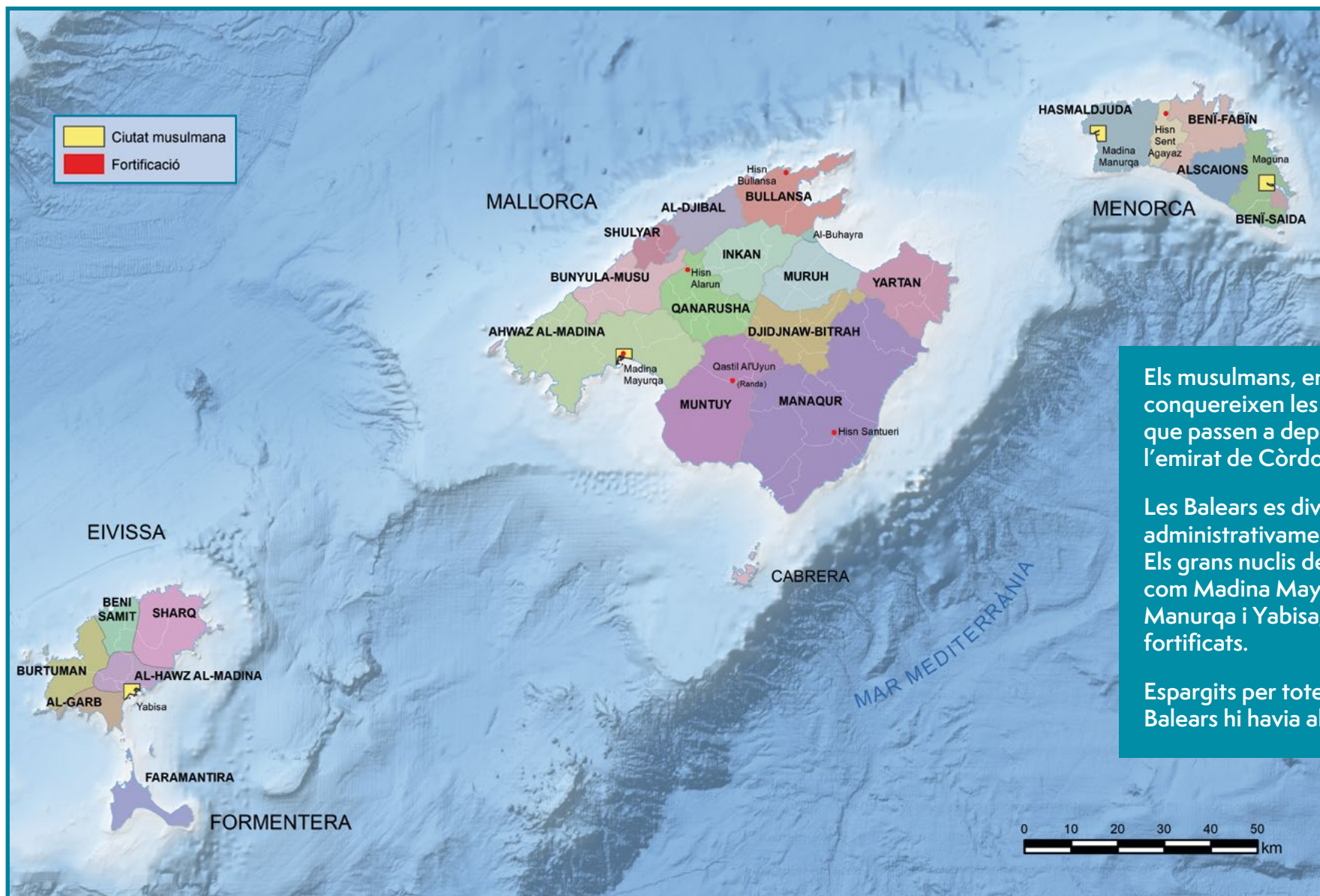
L'any 534, Belisari, general de Justinià, aconseguí derrotar els vàndals i conquerí el seu regne.

També ocupà les Illes Balears, que quedaren incloses administrativament dins l'imperi bizantí.

Font: Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

Districtes musulmans de les Illes Balears

Els musulmans, en el s. X, conquereixen les Illes Balears, que passen a dependre de l'emirat de Còrdova.

Les Balears es divideixen administrativament en districtes. Els grans nuclis de població, com Madina Mayurqa, Madina Manurqa i Yabisa, queden fortificats.

Espargits per totes les Illes Balears hi havia alqueries i rafals.

Font: EMODnet/IGN/Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

Les conquestes del rei Jaume I

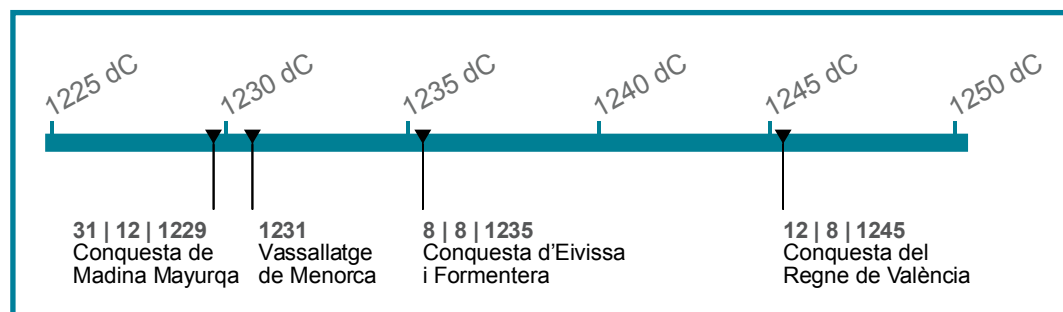
La Corona d'Aragó va sorgir l'any 1147 arran del matrimoni entre el comte de Barcelona, Ramon Berenguer IV, i Peronella d'Aragó.

Els primers comtes reis de la Corona foren Alfons el Cast i Pere el Catòlic.

Jaume I el Conqueridor va néixer l'any 1208 i era fill de Pere el Catòlic i de Maria de Montpeller.

Durant el seu regnat, Jaume I dugué a terme diverses conquestes.

CONQUESTES

Font: Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

La Corona d'Aragó i el Regne de Mallorca

Jaume I va morir l'any 1276 i va repartir el regne entre els seus dos fills: Pere III i Jaume II.

A Pere III, el primogènit, li correspongueren Aragó, Catalunya i València.

Jaume II heretà els comtats de Rosselló, de Conflent i de la Cerdanya, la senyoria de Montpellier, la baronia d'Omeladès i el vescomtat de Carladès, a més de les Illes Balears.

Els reis de Mallorca foren Jaume II, Sanç, Jaume III i Jaume IV, que no va arribar a regnar.

Font: Atles geogràfic i històric de les Illes Balears. Ed. 2008

ESPANYA
I EUROPA

Espanya: comunitats autònomes i províncies

Font: EMODnet/GN

Comunitats autònomes i ciutats autònomes

ANDALUSIA 87.596 km²

Capital de la comunitat: **Sevilla**
Províncies: Almeria, Cadis, Còrdova, Granada, Huelva, Jaén, Màlaga i Sevilla

ARAGÓ 47.720 km²

Capital de la comunitat: **Saragossa**
Províncies: Saragossa, Osca i Terol

CANÀRIES 7.492 km²

Capital de la comunitat: **Santa Cruz de Tenerife**
Províncies: Las Palmas i Santa Cruz de Tenerife

CANTÀBRIA 5.321 km²

Capital de la comunitat: **Santander**

CASTELLA I LLEÓ 94.224 km²

Capital de la comunitat: **Valladolid**
Províncies: Àvila, Burgos, Lleó, Palència, Salamanca Segovia, Sòria, Valladolid i Zamora

CASTELLA-LA MANXA 79.461 km²

Capital de la comunitat: **Toledo**
Províncies: Albacete, Ciudad Real, Conca, Guadalajara i Toledo

CATALUNYA 32.113 km²

Capital de la comunitat: **Barcelona**
Províncies: Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona

COMUNITAT DE MADRID 8.029 km²

Capital de la comunitat: **Madrid**

COMUNITAT FORAL DE NAVARRA 10.391 km²

Capital de la comunitat: **Pamplona**

COMUNITAT VALENCIANA 23.255 km²

Capital de la comunitat: **València**
Províncies: Alacant, Castelló i València

EXTREMADURA 41.634 km²

Capital de la comunitat: **Mèrida**
Províncies: Càceres i Badajoz

GALÍCIA 29.575 km²

Capital de la comunitat: **Santiago de Compostel** la
Províncies: la Corunya, Lugo, Ourense i Pontevedra

ILLES BALEARS 5.014 km²

Capital de la comunitat: **Palma**
Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera

LA RIOJA 5.045 km²

Capital de la comunitat: **Logronyo**

PAÍS BASC 7.234 km²

Capital de la comunitat: **Vitòria**
Províncies: Àlaba, Guipúscoa i Biscaia

PRINCIPAT D'ASTÚRIES 10.604 km²

Capital de la comunitat: **Oviedo**

REGIÓ DE MÚRCIA 11.314 km²

Capital de la comunitat: **Múrcia**

CIUTAT AUTÒNOMA DE CEUTA 19 km²

Capital de la comunitat: **Ceuta**

CIUTAT AUTÒNOMA DE MELILLA 12 km²

Capital de la comunitat: **Melilla**

La península Ibèrica: relleu, hidrografia i costes

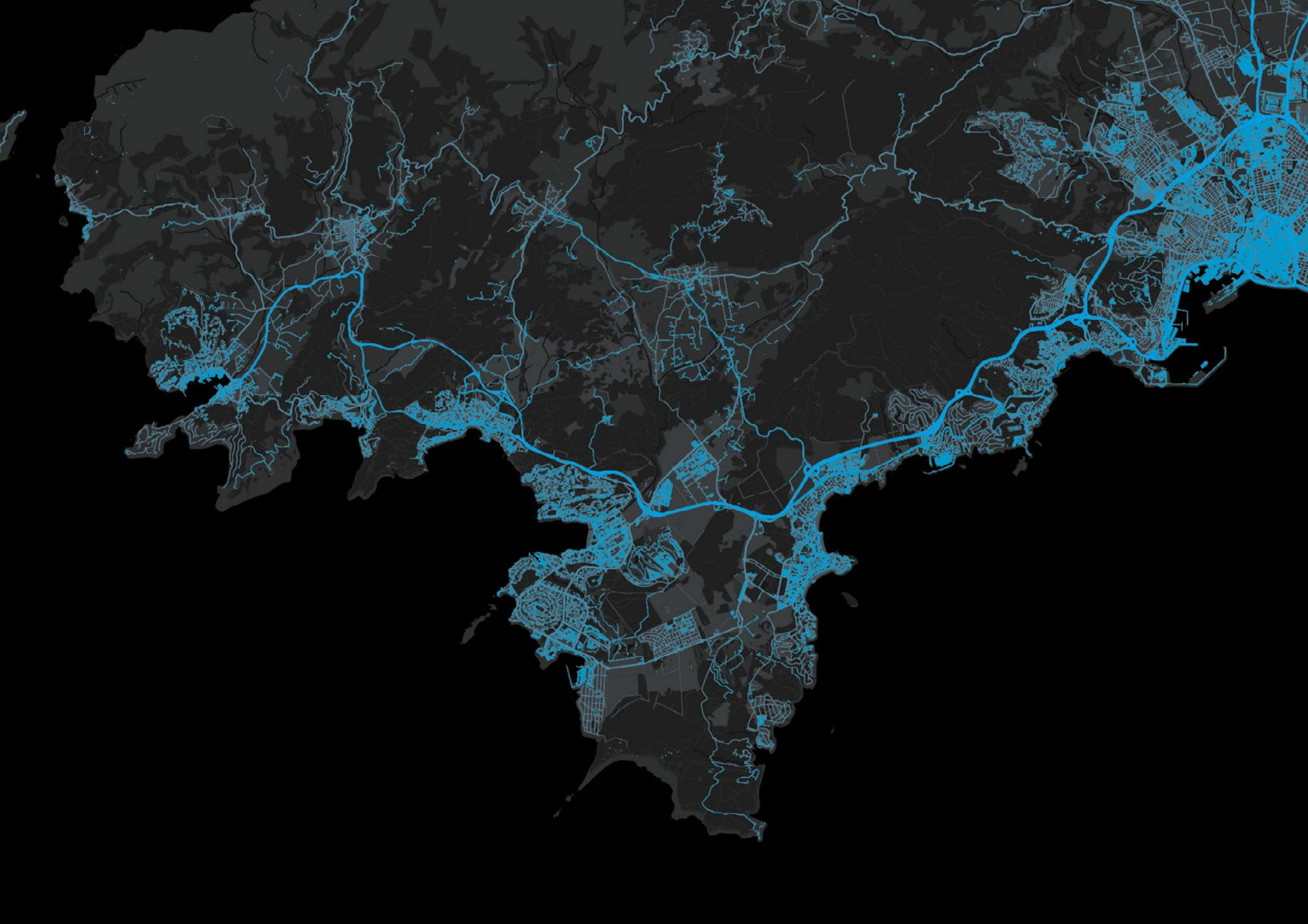

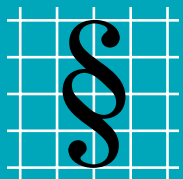
Font: IGN/EMODnet/GEE/SRTM

La Unió Europea

Font: EUROSTAT/EMODnet

Institut d'Estudis
Autònoms

40 anys
Estatut